

TAFOL GYWR

I BWYSO

S O S I N I A E T H :

Neu Atteb i Lyfr a gyhoeddwyd yn ddiweddar,
dan enw *APPEL* at *Broffesiwr dyfnisol*, Sec.
mewn CHWECH PWNOC;

S E F,

1. Addiswydd Rhefwm i	4. Etholedigaeth, ag wrth-
2. farnu pethau crefyddol.	odeidigaeth.
3. Gallu Dyn i gadw y	5. Dawdod Crist.
Ddeddf.	6. Cynnwdd iros bechod
3. Bechod gwreiddiol.	trwy anghen Crist.

Eithr y dyn ammol nid yw yn derbyn y pethau sydd o
Ysryd Duw, 1 Cor. ii. 14.

Canys cynnifer ag y fodd o weithred eidd y ddeddf-dan
felfidh y maent, Gal. iii. 10.

Pa beth yw dyn i fod yn llym a'r llym a anwyd o swm
i fod yn gyfnewt, Job. xv. 14.

Eithr yr etholedigaeth a'r cadd, a'r lleid a gaddwyd
Rhm. xi. 7.

Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd drwgwyddol, 1 Io. i. 20.

Un waith yn niwedd y byd yr yntechingolodd eidd, i ddeddf
pechod trwy ei abarthu ei hun, Heb. ix. 26.

Canys ag un o'r fwm y perfformodd eidd yn drwgwydd
rhaf a fuddogoddwyd, Heb. x. 14.

GAN Y PARCHEDIG

PETER WILLIAM,

Gynt Curad Eglwys Gymmun.

CAERFYRDDIN,

ARDEAFHWYD GAN I. DANIEL, YN HMOL Y PARCHEDIG

MCCCXCII.

WILLIAM WILKINSON
1840
S. O. S. N. T. M.

WILLIAM WILKINSON
1840
S. O. S. N. T. M.

WILLIAM WILKINSON
1840
S. O. S. N. T. M.

WILLIAM WILKINSON
1840
S. O. S. N. T. M.

WILLIAM WILKINSON
1840
S. O. S. N. T. M.

WILLIAM WILKINSON
1840
S. O. S. N. T. M.

Henry Jones

R H A G Y M A D R O D D

A T Y

D A R L L E N Y D D.

Y Mae awdwr yr *Appél at Broffeswyr difrifol a diduedd Cristianogrwydd*, yn annerch y darlennydd, yn nechreu ei lyfr, gyd â llawer o *ddifrifwch*; ond gobeithio yr wyf y cofia pob enaid grasol air ein Harglwydd, “Edrychwch pa fodd y gwrandawoch; ymogelwch rhag gau brophwydi; hwy a ddeuant attoch yng wisgoedd defaid, ond o’u mewn bleiddiaid rheibus ydynt hwy.” Yr apostol Pedr a ddywed hefyd, “Bydd gau athrawon yn eich plith chwithau, y rhai yn ddirgel a ddygant i mewn heresau dinystriol; a chan wadu yr Arglwydd, yr hwn a’u prynodd, ydynt yn tyanu arnynt eu hunain ddinystr buan,” 2 *Pedr* ii. 1. Wele! y mae y rhai sy’n gwadu Duwddod Crist yn gwadu’r Arglwydd, yr hwn a’u prynodd! se elwir athrawon yn *fugeiliaid*, ond *bugeiliaid* anffyddlon yw’r cyfryw rai! “Fy mhobl a fu fel praidd colledig, medd yr Arglwydd, eu bugeiliaid a’u gyrrasant ar gyfeiliorn,” *Jer.* 50, 6. nid wyf yn ammau nad yw’r ymadrodd yn perthyn i frenhinoedd annuwiol yn gystal ag athrawon, neu offeiriaid anffyddlon. P’odd bynnag, y mae gennym sail i gredu y gosala’r Bugail da am ei ddefaid: efe a ddywedodd trwy’r prophwyd, “Pan ddel yr Assyriad i’n tir ni, a phan fathro o fewn ein palasau, yna cyfodwn yn ei erbyn saith fugail ac wyth o’r dynion pennaf,”

Mic. v. 5. Hynny yw, (mewn ystyr grefyddol) lawer o'r tyfion cywiraf; sef gwirioneddau ysgrythurol. Crist ei hun yw'r Bugail nerthol, uwch nâ'r uchaf, a geirw ei braidd yn ddiogel fel llew ei ysglyfaeth, heb ofni neb o'r bugeiliaid drygionus a yrrasant y defaid ar gyfeiliorn, *Esay xxxi. 4.* trwy eu pregeth neu eu buchedd, eu gwg neu eu hudoliaeth, *Esay iii. 12.* *Jer. xxiii. 26.* i.e, efe a wna i'r bugeiliaid udo, gan ymdreiglo yn y llwch, *Salm lxxvi. 12.* *Jer. xxv. 34.* Y mae gelynion crefyddol yn fwy peryglus nâ gelynion allanol—Yr oedd cusan *Judas* yn chwerwach nâ fflangell Pilat! y mae anghrediniaeth barbariad yn llai niweidiol nâ chredo *Sosniad*. Er hynny fe ddichon Crist roi gras i'r naill a'r llall. Credwn ynddo, ymddiriedwn iddo fel ein Tad a'n Prynwr, *Deut. xxxiii. 6.* Gwisgwn arfogaeth Duw, cymmerwn gleddyf yr Ysryd, gair Duw, yna ni ddistawn ein holl wrthwynebwyr, ac a orchfygwn holl *Sosniad* y deyrnas. Brysied yr Arglwydd yr amser, y bydd i ryfeloedd beidio hyd eithafoedd y ddaear; y bydd pawb wedi eu dysgu gan Dduw; ac y bydd *un* gorlan, ac *un* Bugail. Hyn, ddarllenydd anwyl, ynghyd â thragywyddol leshad dy anfarwol enaid, yw gwir ddeisyfiad dy ufudd wasanaethwr, yn y cariad a bery byth,

PETER WILLIAMS.

T A F O L G Y W I R

BWYSO

S O S I N I A E T H.

Y Mae'r awdwr yn dwyn mawr zel dros ei ddaliadau, (fel yr ymddengys tu dalen 3.) a hynny, medd efe, dros anchydedd yr efengyl, ond nid yw ei zel ef yn ddigon i brofi fod ei athrawiaeth yn wir— Yr oedd gan Paul zel pan yr oedd efe yn erlid Iesu! eithr nid oedd ei zel yn ol gwybodaeth, fel y darfu iddo dystiolaethu am ei frodyr trwy brofiad, *Rhuf. x. 2.* Y mae zel yn dda, ni a wyddom, mewn achos da: etto bydded yn dap o'r nef, i gymmeradwyo'r aberth, i *Bren. xviii. 38.* yn *ysprydol*; nid yn *serchiadol*, fel zel Jehu, neu brophwydi Baal. Y mae'r dysgawdwyr sy'n rhodio wrth oleuni theswm, ni a glywsom, yn fynych, yn fwy diwyd na'r rhai a rodiant wrth lusern y gair; canys y mae eu hathrawiaeth yn cyttuno â'r cnawd, a hwythau yn cael clod. Y gau athrawon a amgylchant i'r môr i

A 3

wneuthur

wneuthur profelyt, tra byddo'r gwir athraw yn cysgu dan ferywen; neu yn llechu mewn ogof, neu yn ystlys mynydd, fel y prophwyd Elias, *1 Bren. xix. 5.* Yr oedd y gelyn-ddyn yn hau efrau yn y maes, tra'r oedd y llafurwr yn cysgu, *Mat. iii. 25.* Ond gadewch i ni bellach fryfio i *bwyso'r* chwech pwngc.

1. *Rheswm* yn ddigonol i farnu pethau ysprydol. Bod dyn yn greadur rhesymol wedi ei gynnysgaeddu â deall uwchlaw'r anifeiliaid, sydd wir; ond, er hynny, nid yw dyn wrth natur, yn abl amgyffred pethau Duw, ne's cael ei ddysgu gan Dduw, o herwydd dau beth; yn gyntaf, er gwneuthur o Dduw ddyn yn union, y mae dyn wedi dirywio o'r cyflwr perffaith ymha un ei crewyd, (sef ar ddelw Duw, mewn gwybodaeth) ie, wedi tywyllu ei ddeall trwy'r anwybodaeth sydd ynddo, medd Paul, *Rhus. i. 2. Esay iv. 18.* Ac, medd Sopher, Y mae dyn yn cael ei eni fel ebol affen wyllt, *Job xi. 12.* felly er fod gan ddyn *reswm*, nid oes ganddo fedr i ddefnyddio ei *reswm*; (ne's cael ei ddysgu a'i foefoli) hyd yn nòd mewn pethau dynol; gan hynny amlwg yw, fod yn rhaid i *reswm* gael ei hyfforddi mewn pethau crefyddol, cyn y gallo ddeall dim yn ysprydol. Wele, ynfydrwydd yw disgwyl cymmorth gan *reswm*, i ddeall a deongli'r Ysgrythurau Sanctaidd. Ffolineb, meddaf, yw gosod *rheswm* ar y fainge i farnu gwirioneddau ysgrythurol, heb gymmorth Yspryd y gwirionedd; canys nid *rheswm* a'n goleua i ddeall yr Ysgrythur, eithr yr ysgrythur, gair y bywyd, sy'n goleuo *rheswm*; a hynny a wneir trwy Yspryd Duw, yn peri i oleuni'r efengyl lewyrchu i mewn i'n calonau ni. Da yw chwilio'r Ysgrythurau,
gyd

a gweddi at Dduw i oleuo ein llygaid, "fel
 y gwelom bethau rhyfodd allan o'i gyfraith
 "ef," *sef y gyfraith a aeth allan o Sion.* Pob
 cywir-galon, cofied y cynghor, "os myn neb
 "fod yn ddoeth, bydded ffol fel y byddo ddoeth."
 Ni fedraf orphen y pwngc hwn, heb sylwi ar y
 modd y mae'r awdwr (tu dalen 5,) yn dirgel
 enllibio *parwb* sy'n naccau cymmeryd rheswm
 yn arweinydd ymhob pwngc crefyddol. Pa
 ham, attolwg, y mae efe'n beio ar Brotes-
 taniaid, am ffol-ddaliadau'r Papistiaid, megis
 traws-sylweddiad, &c. Ni ddichon y *Sefiniaid*,
 na neb, brofi fod Eglwys Loegr yn euog o'r
 cyfryw hudoliaeth ynsyd! eithr y mae'n hawdd
 i bob llygad ganfod, mai amcan yr awdwr, dan
 rith addfwynder a chariad at yr efengyl, yw
 gwaradwyddo yr athrawiaeth o ffydd, a chys-
 iawnhad trwy gyfiawnder Crist, a dyrchafu
 crefydd rheswm; ac felly, bob yn ronyndad-
 ymchwel y grefydd sefydledig o'r sylfaen! yr
 hyn beth, os felly y mae, fydd grefydd *afresym-
 mol* iawn! Mewn perthynas i argyoeiddi Twrc
 neu Bagan, trwy rym rheswm, yr un peth
 ydyw, a cheisio dysgu dyn i weled yr haul
 wrth oleu'r lleuad! Y mae'r lleuad yn llefiol,
 ond ni rydd hi ddim goleu heb yr haul: felly y
 mae *rheswm* yn gynneddf rhagorol, ond nid yw
rheswm yn abl goleuo neb yn ffordd y bywyd,
 heb air Duw, yr hwn a roddodd ddeall i ddyn,
Job xxxviii. 36. Y mae ei anweledig bethau
 ef yn amlwg trwy'r pethau a welir; etto ni
 thry'r creadur neb at y Creawdwr; rhaid i'r
 Creawdwr ei hun ddwyn dynion at Grifft, i
 gael eu cadw trwy ffydd, *Ioan vi. 44.* a'r sawl
 ni chredant i Moses a'r prophwydi ni chredent
 chwaith pe codai un oddiwrth y meirw.

2. Mewn

2. Mewn perthynas i allu dyn i gadw cyf-
raith Duw. Y mae'r awdwr, tebygid, mor
hyderus yn y matter hwn ag oedd y pendefig a
ddywedodd wrth ein Harglwydd, "Yr holl
"bethau hyn a gedwais i o'm ieuengŵid, na
"beth fydd yn eiliau i mi etto?" *Mat. xix. 20.*
Ond efe a aeth i ffordd yn *drift*. Felly rhaid
cauad safn pob dyn hunan-gyfiawn. Y mae'r
awdwr yn ewyllysio yn *ddisrifol*, medd efe, i
bawb wrando ar lais rhefwm! wele, nid oes le
i feio ar yr awdwr am ei ddisrifweh.—Y mae'n
rhaid cymmeryd pwyll wrth ieuo ychen gwyllt-
ion.—Dyledswydd dysgawdwr ffyddlon yw *per-
swadio* dynion, ac y mae dynion anhywaith, ni
a wyddom, yn aml yn y byd; ond yr wyf fi'n
gobeithio'n ddisrifol, na fydd un credadyn mor
ynfyd a chymmeryd iau arno o'i fodd, na's
gall efe, ac ni allodd ein tadau erioed ei dwyn.
Cosiwn y gair, "Trwy weithredoedd y ddeddf
"ni fydd un chawd gadwedig." Y mae'r
awdwr yn anfoddlon i'r rhai sy'n dywedyd, Na
ddichon dyn wneuthur dim *da* o hono ei hun!
Wele, onid, yw'r ysgrythur (ac onid yw er-
thyglau Eglwys Loegr) yn dywedyd yr un
peth? Eithr y mae'r *Sefiniaid* yn dirdynnu yr
ymadrodd, ac yn honni bod ein hathrawiaeth
ni yn gosod dyn "dan angenrheidrwydd i fod
"yn ddamnedig." Eithr os oes athrawiaeth
yn y byd, a elwir crist'nogol, o'r fath ganlyn-
iad dinystriol, diau mai athrawiaeth y *Sefiniaid*
ydyw! Canys y maent yn gwadu Duwdod
Crist, ac yn amneu haeddiant ei aberth! a
thrwy hynny yn offerynnol i ddamnio dynion;
gan ddysgu iddynt ymddiried yn ep cyfiawnder
eu hunain, yr hwn ni's dychon eu dogelu,
mwy na lluest bugail sefyll o flaen corwynt!
y gwynt

gwynt a'i dwg ymaith, *Efay* xli. 16. Y mae'r awdwr yn camddefnyddio'r ysgrythurau, a goffeir ganddo fel tyftion i brofi ei bwngc, megis, *Dychwelwch, dychwelwch, &c.* *Ezec.* xxxiii. 11. Dyna brawf, medd y Sofiniaid, fod gan ddyn allu i ddychwelyd! wrth yr un *rheswm* fe ddichon ddywedyd fod gallu gan yr efgyrn sychion, *Ezec.* xxxvii. 4. y rhai a fyw-hawyd trwy bregeth y prophwyd: ac os dychwelodd y byw y rhai a alwyd, nid yw hyn yn brawf o'u gallu hwy, ond eglur brawf o gysoeth gras, a rhinwedd y gair. Wrth geisio perfwadio'r darllenydd, fod gwrthuni yn ein hathrawiaeth ni, y mae'r awdwr, mewn effaith, yn cablu Duw; am nad yw iachawdwriaeth ei enaid ar law dyn! yr hyn pe b'ai, fe fyddai pob peth go chwyth, a phwy a fyddai'n fachnydd y deuai'r gwaith i ben, ac y cadwai dyn ei sefyllfa, er dringo i'r nesoedd, canys methodd i'r angylion, y rhai ni chadwafant eu dechreuad? *Jud.* vi. Crochenydd yw Duw, y mae gan grochenydd awdurdod i wneuthur llestr i barch, ac arall i ammharch! Nid yw Duw yn gwneuthur neb yn bechaduriaid; y mae dyn yn bechadur wrth natur. Nid yw Duw rwymedig ychwaith i roddi gras i bechadur! am hynny, dywedir, "Y neb y mynno y mae efe yn trugarhau wrtho," &c. Pa fodd y rhyfyga dyn i alw Duw i gyfrif am ei ffyrdd? neu chwilio dirgelion y Goruchaf? y mae'n ddigon i ni, fod ei ddrws ef yn agored i bawb a ddell atto; er fod dyn, ysgatfydd, yn cau ei ddrws yn erbyn ei *frawd*! "Trugarog a graffon yw yr Arglywydd, yn maddeu," &c. Etto ar ammod y myn *Sofiniaid* bob peth; ac, yn ol eu barn hwy, y mae'n *afresymmol* na chaiff dyn fywyd

fywyd trwy weithio: eithr yn ol trefn Duw ni felly y mae, ond rhaid i ddyn dderbyn bywyd tragywyddol yn rhad, neu gael ei gau allan o'r nef yn dragywydd! "rhaid i ni ddisgwyl gwobr, " neu gofp, yn ol ein gwaith," medd y dyn. Oh drueni! fod rhai fydd â llygaid ganddynt, mor ddeillion; oni ddywed yr ysgrythur fod y wobwr o ras? *Rhuf. iv. 4.* Onid yw yr Iesu ei hun yn gyfammod pobloedd? *Esay xlvii. 6.* Onid yw efe yn ddiwedd y ddeddf i bob un fydd yn credu? Efe a ddioddefodd y gofp, " Crist a " fu farw!" " Efe a gyflawnodd y ddeddf, gan " hynny iddo ef y mae'r wobwr, efe buai'r go- " goniant!" Gwybydded pawb fod cyfammod ein Duw yn sefyll mewn addewidion! " Rhodd- " af, mynnaf, byddaf, gwnaf," &c. yw'r hyfryd lais o hyd. *Rhoddaf iddynt galon newydd, byddaf yn Ddunw iddynt*, nid oes un os yn y cyfammod gras. Wele, medd y *Sofniaid*, " Os felly, nid " rhaid i ni wneud dim!" Gwir yw fod dyn yn gwrthryfela hyd y gallol eithr y wraig a briodwyd a ofala ryngu bodd ei gwr. Yr un modd, os dy briod yw'r hwn a'th wnaeth, hyfrydweh dy enaid fydd byw iddo, a rhyngu ei fodd ymhob peth; canys y mae " ei iau yn " esmwyth a'i faich yn ysgafn." Y mae'n wir y cofia Duw lasur-waith y rhai a'i carant, ond ni fydd un o'r saint yn disgwyl gwobr am ei waith. *Pa bryd*, meddynt hwy, *y'th welfom yn newynog, ac y'th borthafom?* A Christ a ddywed, Chwi a'i gwnaethoch i'r rhai bychain oedd yn credu, am hynny chwi a'i gwnaethoch i mi. Y mae rhad ras, tebygid, yn beth diflas gan *Sofniaid*. Y mae'r awdwr yn beio ar ddau beth, yn enwedig; sef, ein bod ni yn gwahoddi pechaduriaid at Grist, *fel ag y maent*, ac hefyd ein

ein bod yn credu y derbyn Crist bechadur pan y byddo yn safn marwolaeth. "Nid yw yr "ysgrythur, medd efe, yn cefnogi'r fath ath-
 "rawiaeth!" Pa beth, ynte, a feddylwn am y lleidr ar y groes? Wele! fe fyn *Sosiniaid*, mai'n gweithredoedd da, ac nid haeddiant Crist a'n cyfiawnha. Rhag y cyfryw safn ryfygus, o eiddo dyn ffaeledig a phechadurus, "Gwared "ni, Arglwydd daionus." Ni alwyd neb, medd y gwrthddadleuwr, ar y ddauddegfed awr! Attolwg, onid yr unfed awr ar ddeg ydyw, ne's y delo'r ddauddegfed?

3. Y trydydd pwngc i'w drin, yw pechod gwreiddiol. Y mae'r awdwr yn cyfrif pechod gwreiddiol yn athrawiaeth ddiethr. Y mae'n bosibl ei bod yn ddiethr i'w brofiad ef, ond y mae'r duwiolion yn bur gynnesin a'r athrawiaeth honno, yn y gair, ac yn eu calon ymhob oes o'r byd. Etto, yr wyf yn cyfaddef ei fod yn beth rhesymol i'r *Sosiniaid* ei wadu, yn gymmaint a'u bod yn dibrisio gwaed Crist. Canys ond yw dynion yn bechaduriaid wrth naturiaeth, afreidiol oedd i Iesu Crist gael ei genhedlu trwy'r Ysryd Glân o Fair forwyn! eithr am fod Iesu'n blentyn, prawf ydyw fod y Tad tragywyddol yn ewyllysio bod yn Dad i blant bychain, trwy eu plannu mewn gwreiddyn gwell na'r *Adda* cyntaf, fef yng Nghrist, yr ail *Adda*, nid am eu bod yn sanctaidd, ond fel y byddent sanctaidd, ac yn gyd-etifeddion teyrnas nesoedd. Oni bai fod dynion yn bechaduriaid trwy genhedliad naturiol, ni fuafent byth yn saint trwy adgenhedliad ysprydol. Am eu bod dan felldith y cânt etifeddu bendith, yn gymmaint ag i'r Iesu bendigedig ddwyn y felldith ymaith ar y groes! Y mae'n beth erchyll

chyll yng olwg *Sofiniaid* fod holl blant *Adda* wedi myned dan felldith yn ol cyfraith *Duw* ond gochelent rhag, wrth geisio gwaradwyddo ein dysgeidiaeth ni, eu cael yn wrthryfelwyr yn erbyn *Duw*, ac yn gwaradwyddo'r *Deddfwr* tragywyddol. *Y mae Duw yn ewylllysio dwyn yr holl fyd*, medd *Paul*, yn euog ger bron *Duw*, fel y caiffant drugaredd gan *Dduw*, i.e., yrrhai ni phrebasant yn ol cyffelybrwydd camwedd *Adda*. Nid gwiw i neb ag arfau'r cnawd geisio gwrthsefyll cleddyf yr *Yspryd*, cleddyf tanllyd ydyw, llym dau finio, ac yn troi ym mhob ffordd i gadw ffordd pren y bywyd. Rhaid ymestwng i'r lladdedigaeith hon, sef, rhaid marw, fel y byddom fyw. Yr hwn a gadwo ei einioes a'i cyll, a'r hwn a gollo ei einioes er mwyn *Crist* a'r efengyl, a'i ceidw i fywyd tragywyddol. Canys y mae'r gair yn dywedyd, "A fydd dyn a aned o wraig yn lân?" Y mae'r prophwyd yn dywedyd, *Dy dad cyntaf a bechodd, a'th athrawon a unaethant gamwedd i'm bectyn*, *Efay xliii. 27*. Ond, meddweh, ni chafwyd y plant farw am bechod eu Tad; pe buasai y rhai a ddywedant hyn yn ddibechod, fe buasai rhyw bwys yn eu ple; ond, yn awr, rhaid iddynt addef eu hunain yn euog, a than farn marwol-aeth! Nid yw eu tasodau na'u dwylaw yn abl dattod y llyfetheiriau â pha rai eu rhwymwyd. Nid gwiw iddynt ddadleu eu diniweidrwydd; se'u prwyfwyd yn y glorian, ac fe a'u caswyd yn brin. Y mae'r awdwr yn cellwair a'r gair cynnyrchior; megis pe na buasai dim perthynas rhyngom ag *Adda*; eithr ein bod yn rhywogaeth o greaduriaid amgenach ná phlant *Adda*. Ond yn ol iaith y *Bibl*, yr oeddom ni yn *Adda* yn cwmpo, ac yng Nghrist yn cyfodi: *Megis yn Adda*.

Adda y mae pawb yn meirio, felly befyd yng Nghrist y bywheir pawb. Mewn perthynas i bethau ysprydol, sy'n golygu goruchwiliaeth gras, neu yn cysgodi pethau i ddyfod, gellir dywedyd am yr hyn a wnaeth ein teidiau, mai nyni a'i gwnaeth, fel y dywedir am *Leſi*, dalu o hono ddegwm i *Melcisedec*, yn lwynau Abraham! Heb. vii. 9. Pa drosedd yw dywedyd am danom ni, bechu o honom yn lwynau Adda? Ond y mae'r awdwr yn barnu, y byddai yn anghyfiawnder yn Nuw, ein condemnio ni i uffern am bechod Adda! Wrth yr un rheol rhaid ei gyfrif yn anghyfiawnder i'n cymmeradwyo ni yn nydd y farn, er mwyn cyfiawnder Crist. Ysgatfydd, y dywed awdwr yr *Appel*, y byddai yn anghyfiawnder yn Nuw wneuthur y naill a'r llall, ac nad yw'r *Sofniaid* yn disgwyl eu cyfiawnbau trwy gyfiawnder Crist. Welè! pa beth a ddywed y gwrth-ddadleuwr hwn am ymadrodd ein Harglwydd wrth yr Iuddewon, oeddent yn tybied eu hunain yn well na'u tadau, y rhai a laddasent y prophwydi? "Yr ydych yn tyftiolaethu am danoch "eich hunain," medd efe, "eich bod yn blant "i'r rhai a'u laddasant; cyflawnwch chwithau "hefyd fesar eich tadau," Mat. xxiii. 31. A hwy a wnaethant felly! Nid oedd dim euog-rwydd arnynt am weithred eu tadau, mwy nag sydd ar *Sofniaid* am bechod Adda, er hynny yr oeddent yn euog o flaen Duw, ond yn eiddig am y weithred waedlyd a wnaethent wrth, ond am fod yr un anian ynddynt hwy ag oedd yn eu tadau, fel y dangolasant ei fod, paif gawsent gyfieus, trwy ladd Arglwydd y prophwydi! Yn mha ddull y myn *Sofniaid* gael eu cyfiawnbau? Ar gyfrif eu gweithredoedd dda, neu ddiamoncu:

ac os pechant, rhaid i Dduw'r cyfiawnder faddeu heb un iawn! fel pe maddeuai dyn tofturiol wrth ddyn arall ar ei ddeisyfiad; dyma ddynion! yn rhoi deddf i Dduw! Rhaid i Dduw, yn ol eu dysgeidiaeth hwy, ddiofsg un briodoledd cyn ymwisgo â'r llall; rhaid iddo ymddiofsg o'i briodoledd o gyfiawnder, cyn y gall ddatguddio ei drugaredd! Eithr fe fedr Duw gyfylltu'r ddau megis y gwelir yn nioddefaint Crist.--- Ond pa'm y mae'r *Sofniaid* yn chwennych portreïadu Duw heb gyfiawnder, neu yn maddeu heb iawn? onid i'r diben o ryddhau pechaduriaid oddiwrth ofn ei dofter, *Rhuf. xi. 22.* heb fod yn rhwymedig i un Cyfryngwr! Och! a yspeilia dyn Dduw? Wele! ladrôn yn yspeilio Crist o'i swydd, fel Cyfryngwr, a Duw o'i ogoniant, fel Iachawdwr. Nid dyn yw Duw i edifarhau, i *Sam. xv. 29.* Os dyn wedi derbyn maddeuant gan Dduw a faddeu i ddyn arall a drosedd yn ei erbyn, heb gael dim iawn, anrhydedd fydd iddo; o blegid bod Duw'n faddeugar, yn ffynnon trugaredd, ac yn hoffi trugarhau; eithr pe maddeuai Duw i ddynion eu camweddau heb gael iawn, fe fyddai yn ddianrhydedd i'w gyfiawnder ef. Yr annuwolion a gablent Dduw am eu barnu hwy i uffern, a chyfawnhau eraill, ie, rhai ysgatfydd a bechasant lawer mwy! oni feddyliwn ni, yn ddisail, fel llawer o ynsydion, fod pawb yn cael maddeuant! Eithr doethineb Duw a dresnodd ffordd ragorol ar ei goft ei hun, i gyfiawnhau pechaduriaid edifeiriol, na's gellir ei chau na'i gwarafun byth, sef trwy gyfiawnder Crist, yr hwn a gyflawnodd bob cyfiawnder. Yn awr y mae Duw yn derbyn pwy bynnag a ddel atto, ac yn cyfiawnhau'r annuwol, heb

wneuthur

wneuthur cam â'i gyfiawnder, nag yn bosibl i
 neb gyfrif Duw yn anghyfiawn! gan ei fod yn
 addaw bywyd tragywyddol yn rhad, i bob un
 sy'n ewyllysio cael bywyd yn y ffordd a dref-
 nodd ei ddoethineb nefol ef, sef trwy ffydd yng
 Nghrist Iesu! Felly gan fod drws trugaredd
 yn agored, a ddadleuwn ni yn erbyn Duw? Fe
 fydd Duw'n gyfiawn, er dymchwelyd yr annuw-
 iol, diedifeiriol, i uffern dros byth, lle nad yw'r
 pryf hwnnw, sef euogrwydd cydwybod yn marw,
 na'r tân yn diffodd, *Rhuf. iii. 4. Esay lxxvi. 24.*
 Os maddeu dyn heb iawn, anrhydedd fydd iddo,
 ond nid felly yr Hollalluog; oni wna Barnydd
 yr holl ddaear farn? Pe maddeuai efe heb gael
 iawn, fe wnei gam â'i drugaredd a'i wirionedd,
 ac fe fyddai yr hwn y maddeuwyd iddo mewu
 perygl o gael ei farnu'n euog drachefn yr un
 modd: fel dyledwr wedi ei ryddhau gan un
 gofynwr, yn cael ei ddal a'i garcharu gan y
 llall: eithr doethineb Duw a drefnodd ffordd
 i faddeu yr holl anwireddau yn dragywydd,
Heb. x. 14. Pa ham, gan hynny, yr achwynwn
 ni? y mae maddeuant fel afon yn rhad i'w gael
 i bawb a ymostyngo i'w dderbyn. Yr hwn a'i
 prynodd i ni â'i waed, efe a oddefodd y dial;
 ac (Oh ryfeddol ras!) efe a ddialodd hesyd ar
 bob gelyn. Ar satan, trwy waredu'r caethion;
 ar bechod; trwy farw, ar angau, trwy gyfodi;
 ar lygredigaeth, trwy esgyn i'r nef. Yr ydychi
 yn tybied yn ffol, "fod Duw yn gyfryw un â
 "chwi eich hunain." Nag ê, rhaid i gyf-
 iawnder Duw gael iawn! Rhaid iddo gael
 gwaed, "Heb dywallt gwaed nid oes faddeu-
 "ant." Wele! medd y Sofiniaid, yr ydychi
 yn cyfrif Duw yn feistr caled: nac ydym ddim,
 o blegid y mae efe ei hun yn rhoddi iawn, efe a

roddodd ei anwyl Fab, ac efe a fyn ogoniant tragywyddol idd' ei enw am hynny. Efe a ddaeth yn iachawdwriaeth i ni: yr oedd Duw yng Nghrist yn cymmodi'r byd ag ef ei hun, heb gyfrif iddynt eu pechodau: am hynny, gwelwn fod dedwyddwch dynion wedi ei sylfaenu ar sail gadarnach nâ diniweidrwydd *Adda*. Felly nid meist'r caled, ond Duw da, yw ein Duw ni! Fe fyn Sofiniaid *brynu* r nesoedd, eithr y mae Duw yn ewyllysio cael yr anrhyddedd o *roddi* bywyd tragywyddol yn rhad heb arian ac heb werth! Bechaduriaid clawd, derbyniwch y rhodd, a bendithiwch y Rhoddwr.

"Yr enaid a becho, hwnnw a fydd farw." Gwir yw'r gair, ond nid oes dyn ar y ddaear a wnel ddaioni ac ni phecha! Dywedod disgylion Sofinus, pa fodd y cyd-faif hyn? Ystyr yr ymadrodd yw, nid yw Duw yn gwneuthur cam â neb, er iddo "ymweled â phechodau'r tadau ar y plant," o blegid fod y plant yn amfudd fel eu tadau; pe na buafent gyfranogion o'r pechod, ni fuafent o'r pla. Ac yn gymmaint a bod y plant wedi cael mwy o rybuddion nag a gafodd eu tadau, yr oedd eu pechod yn fwy diesgus nâ'r holl ddrwg a wnaeth eu tadau: yr oedd y ceryddon a gawfai eu tadau, yn rhybydd iddynt hwy, ond ni chymmerafant rybydd: am hynny yr oedd y farn yn trymhaui arnynt. "Esmwythach fydd ar Sodom a Gomorra yn nydd y farn, nag i'r ddinas honno," &c. gan hynny, nid oedd wiw i neb ddadleu eu gweithredoedd da. Pe buafent yn addef eu hunain yn bechaduriaid trwy flydd yn y Cyfryngwr, fe fuafai trugaredd yn eistyn ei hadenydd drostynt. Yn unig cyfaddef dy fai, bechu o honor, medd y gair. Felly gwelwn,

gwelwn, mai meddwl ac amcan yr ysgrythur yw, nid annog dynion i barottoi gwiig frattiog i'w cymmeradwyo o flaen Duw, ond dyfod atto yn dlawd ac yn noeth i gael gwisgoedd hardd ganddo, &c. fel y byddai i Dduw gael yr holl ogoniant o achub eu beneidiau trwy'r hwn a wnaethpwyd i ni gan Dduw'n gyfiawnder, &c.

4. Am etholedigaeth, &c. Bod Duw wedi ethol nifer o ddynion i fywyd tragywyddol, fydd wirionedd mor eglur yn yr ysgrythurau, na's gellir ei wadu, heb wadu'r Bibl! A pham y mae *Sofiniaid* yn codi bloedd yn erbyn y rhai sy'n credu ac yn pregethu etholedigaeth? Onid am eu bod heb weled eu trieni, ac yn anfoddlon i gwympto i ddwylaw trugaredd, fel drwg-weithredwyr dan farn marwolaeth? Ymaent yn debyg i'r rhai a ryfygant ddywedyd, Na ddylai un gweinidog naccâu'r cymmun iddynt, o blegid eu bod yn *blwyfion*! Felly, medd y beilchion Phariseaidd, rhaid i ni fod yn gadwedig, o blegid *dynion* ydym ni: cystal a dywedyd, nid oes un *uffern* yn bod; neu od oes uffern, i'r diafol a'i angylion y mae. Ond, pa beth a ddywed yr ysgrythur, "Yr annuwiol-
"ion a ymchwelant i uffern." A phwy yw'r annuwiolion? Y rhai fydd heb Crist! ac ni fynnant ddyfod atto ef fel y caffont fywyd, i *loan* v. 12. Pe na b'ai etholedigaeth, pa fodd y gwybyddem na fu Crist farw yn ofer? Rhaid bod arfaeth Duw yn sicrhau bywyd tragywyddol i rai; canys ni chreodd Duw y ddaear yn ofer. "Mi a wn pwy a etholais, medd Crist, ac yr
"wyf yn rhoi iddynt fywyd tragywyddol." Disu nid yw etholedigaeth yn cau drws trugaredd yn erbyn neb a gredo yng Nghrist,
B 3 canys

canys nid yr *arfaeth* eithr yr *addewid* yw prif-wrthddrych ffydd! ac nid *ffydd*, ond *rhwyg*, yw i ddyn geisio adnabod ei fod wedi ei ethol i ogoniant, cyn gwybod ei fod wedi ei *alw* trwy ras. Y mae'r *Sofniad* yn ymddadleu yn wrygam, ac yn wrthwyneb i'r Bibl, pan y mae yn dywedyd fod yr athrawiaeth o *etholedigaeth* yn arwain i benrhyddid! Canys y sawl a gredant eu hetholedigaeth gan Dduw, a garant Dduw a'i ffyrdd, *Eph. ii. 10.* "ac a fyddant helaeth-ion a diymmod yng ngwaith yr Arglwydd" yn oestadol, gan wybod nad yw eu llafur yn "ofer yn yr Arglwydd." Fe fedr Duw gau ffordd dynion â drain, a'u blino yn eu rhedfa ar ol eilunod, ne's y gorfyddo iddynt ddywedyd, Gofidiafom, beichiogafom, esgorafom ar wynt; beth fydd a fynnom ag eilunod mwyach? Wele! pan anobeithio dyn gael bywyd trwy ei weithredoedd, dyna ddrws o obaith yn agored iddo yng Nghrist.

5. Mewn perthynas i Dduwdod Crist. Y mae'r gwrthddadleuwr yn gwrthwynebu'r athrawiaeth hon; o blegid mai'r canlyniad yw, tynnu dynion i gredu fod pawb trwy gwmp Adda wedi eu llygru a'u difwyno i'r fath radd, fel nad oes a'u glanha oddiwrth eu pechod ond gwaed Duw! *Act. xx. 28.* Ac am hynny, yn ganlynol, y credant, mai Mab Duw yw Mab y dyn! Y mae'n wir, yr ydym yn credu felly; ief mai'r unig wir a'r tragywyddol Dduw, yw'r dyn Crist Iesu; etto nid ydym yn credu fod dau Dduw, nac yn dywedyd mai dyn yw Duw; ond yr ydym yn credu, ac yn pregethu, fod y dyn Crist Iesu yn Dduw, ac nad oes Duw ond efe: o herwydd fod y Dyndod wedi ei uno â'r Duwdod yn y fath fodd rhyfeddol, ym mherfon

mhersfon Crist, fel na's gwahanir yn dragywydd.—Nid trwy ryw *draws-sylwedd*iad, neu droi'r Duwdod yn gnawd, eithr, "trwy gym-meryd y Dyndod at Dduw," fel y dywedir yn y gredo; a'r gwirionedd ei hun a ddywed, "Myfi a'r Tad un ydym." Wele, gan hynny, un Duw sydd; eithr y mae Trindod o Berfonau (neu alluoedd) yn y Duwdod; canys yr oedd y Mab a'r Yspryd Glân yn bresennol gyd â'r Tad erioed; a gras wedi ei roddi i ni yng Nghrist Iesu, er feiliad y byd: ac o herwydd yr undod, sef am fod y Tad yn y Mab, a'r Mab yn y Tad, y mae beth bynnag a wneir gan y naill, yn cael ei gyfrif i'r llall; megis gwaed Crist yn *waed Duw*; cyfiawnder Crist yn gyfiawnder Duw; Yspryd Crist yn Yspryd Duw, &c. Y mae Crist ei hun yn tyftiolaethu, "Beth bynnag y mae'r Tad yn ei wneuthur, "y mae'r Mab hefyd yr un ffunud yn ei wneuthur;" am hynny amlwg yw fod y sawl sy'n gwadu Duwdod Crist, yn gwadu Duw a Christ; ac yn euog o gabledd yn erbyn yr Yspryd Glân!—Y mae'r Sofiniaid yn haeru fod Crist yn addef ei hun yn gyd-radd â dynion, y rhai weithiau a elwir yn dduwiau, megis Moses yn dduw i Pharao, *Ecf. vii. 1.* a barnwyr y ddaear, *Salm lxxxii. 6.* a *Ioan x. 34.* eithr nid yw hynny yn achlysur i ammeu ei Dduwdod, mwy nag yw dywedyd ei fod yn *Fab Dafydd*, yn ammeu ei fod yn *Fab Duw*, ac yn Arglwydd Dafydd; canys er na fedrai'r Phariseaid ddehongli'r dirgelwch, yr oedd efe yn *Fab Dafydd*, o ran ei Ddyndod, ac yn *Arglwydd Dafydd*, o ran ei Dduwdod! Mewn perthynas i'r hyn a ddygir i mewn gan yr awdwr i gadarnhau ei bwngc, tu dalen 16. o'i

Appel,

Appêl, fef, 1 *Cor.* xv. 28. gellir dywedyd, yn ddiragfarn, ei fod yn un o'r rhai anysgedig hynny (fef, heb eu dysgu gan Dduw) a sonir gan yr apostol Pedr, 2 *Pedr* iii. 16. sy'n gwyrddroi'r ysgrythurau i'w dinystr eu hunain. Er fod yr awdwr, tebygid, yn gorfoleddu, fel gwr wedi ennill y fuddugoliaeth; etto nid yw yr ysgrythur honno, yn y mesur lleiaf, yn cadarnhau yr hyn y mae efe yn chwennych ei brofi, ond yn y gwrthwyneb, yn ei ddirymmu: canys eglur yw, fod yr ymadrodd, "fel y byddo *"Duw* oll yn oll," yn brawf o Dduwdod Crist, ac nad yw'n arwyddocau mai dyn yn unig oedd efe! Canys, pan ddywedir y rhydd efe'r deyrnas i Dduw, fef y Tad, yr ystyr yw, y bydd teyrnas gras wedi ei pherffeithio yn nheyrnas y gogoniant, ac na fydd rhaid wrth Eiriolwr mwyach; o blegid y bydd y gwaredigion oll yn gweled Duw'r *Tad* yng *wyneb* y *Mab*, fef y *Dyn* gogoneddus Crist Iesu. Yng *wyneb* y *Mab*, meddaf, canys ammeu yr wyf, a allasai un dyn (tu yma i angau, na thu draw i angau) edrych ar Dduw oni buasai wisgo o hono ef, orchudd y Dyndod am dano! ac ni fyddai'r Dyndod, heb undeb personol a'r Duwdod, ond megis corph heb ben! 1 *Cor.* xi. 3. a *phen Crist yw Duw*. Y mae *enaid* pob dyn yn eiddo ei hun, ac yn hanfod ynddo—felly Crist yn eiddo Duw, ac yn hanfod yn Nuw; pe angen, ni fuasai Duw'r nesoedd yn Dduw i ni, blant Adda. Felly amlwg yw fod y dyn sy'n gwadu Duwdod Crist, yn gwadu Duw. Am y testun arall a goffeir gan yr awdwr i wrthbrofi Duwdod Crist, y mae efe mor ammhherthynafol a'r llall. Y testun a grybwyllir yw, "Nid eiddo "fi ei roddi, ond i'r sawl y darparwyd gan fy
"Nhad,"

“Nhad,” *Mat. xx. 23.* Meddwl y gair yw, bod y rhai a geisiant fawredd, heb ddeall natur teyrnas Crist: ac hefyd fod etifeddiaeth plant Duw wedi ei rhag-drefnu gan y Tad; a bod y Mab yn gwneuthur ewyllys y Tad, ac y dygai efe’r etifeddion i’r etifeddiaeth, er eu tywys trwy borth angau; os dioddef yr ymadrodd yr esponiad hwn, nid yw yn anghyttun â’r ysgrythur sy’n dywedyd, “Myfi a’r Tad un ydym.”

Y chweched pwngc yn yr *Appel* yw, *Cymmod am bechod trwy angau Crist.* Y mae’r awdwr yn barnu, mai athrawiaeth ddrwg a niweidiol i iachawdwriaeth dynion yw maentumio, fod yn rhaid cael aberth o anfeidrol werth i wneuthur cymmod dros bechodau dynion! Pa wrthuni, neu pa gyfeiliornad y mae’r awdwr hynaws yn ei weled yn y cyfryw athrawiaeth, nid yw’n hawdd dywedyd — Ond amlwg yw mai yn erbyn Duwdod Crist y mae efe yn dadleu, er mai’r Gair *anfeidrol* sy’n cael ei enwi, fel pe byddat perygl o ddywedyd gormod am ddrwg pechod! Onid yw yn hynod fod athraw deallus, ac ysgrythurwr medrus yn gwbl elyniaethol i’r gwirioneddau mwyaf pwyllig a sylfaenol yn y grefydd grist’nogol! Onid yn erbyn Bod anfeidrol y pechasom? Ac onid yw ein trueni yn ansefuro! a’n calon yn dwyllodrus, yn fwy ei thwyll na dim? Onid yw’n pechod yn haeddu damnedigaeth tragywddol? Ac y mae gair y gwirionedd yn tytliolaethu, “heb dywallt gwaed nid oes faddeuant.” A pha waed ond gwaed Iesu Grist a wna iawn ddigonol dros bechodau’r holl syd? *Immanuel* yw efe, sef Duw mewn natur dyn. Am hynny y mae ei werthfawr waed ef, ei farwolaeth ef, yn fywyd tragywyddol i ni, gan ei fod yn
tynnu

tynnu ymaith bechodau'r byd. Eithr y *Sofiniaid*
 a haerant, nad oedd Crist ond *prophwyd*; ac a'i
 canmolant fel gwr da cymmeradwy gan Dduw,
 wedi ei ordeinio i wybod ac i hyfpyflu meddwl
 Duw i ddynion; ac i roddi siampl o foefau da
 a buchedd dduwiol, ac iddo farw yn unig fel
merthyr dros ei athrawiaeth! Wele, y mae
 hyn yn dwyn i'm cof ystori a glywais am
 grefydd *Mahomet*, ac y mae'n ddigon gwir,
 ddarfod i ymmeroddr Tyrciaid Morocco, yng-
 hylch amser teyrnasiad Charles neu James yr
 ail, anfon cennadwr i Loegr, fel y mae arfer
 brenhinoedd, ar achosion gwladol; ac i'r *So-*
finiaid yn y deyrnas hon, anfon i'w annerch
 ef, ac i gynnyg sefydlu cyngrair rhyngddynt
 a'r *Mahometaniaid*, fel gan fod eu crefydd yn
 gyffelyb, y gallent ymgwpplynu yn un blaid.
 Gad nid oedd ymmeroddr Morocco yn blino'i
 ben ynghylch crefydd y *Sofiniaid*, na'i gennadwr
 ychwaith, ac am hysiny te ddarfu'r gyfrinach.
 Peth cyffredin gan y *Sofiniaid*, yw cymmeryd,
 neu ddeall mewn ystyr lythrennol, yr hyn a
 feddylir mewn ystyr ysprydol. Rhyw ysgrifen-
 nydd *Sofiniaidd*, a aflonyddodd ynys Prydain,
 yn amser *Cromwel*, a ddarluniai Dduw ar ffurf
 aderyn, o blegid fod yr ysgrythur yn son am
gyssgod ei adenydd! Nid rhyfedd fod athrawon
 cnawdol heb yspryd Crist yn gwyrddoi'r ysgry-
 thur; a'r Deistiaid hwythau'n gwadu'r ysgry-
 thur. Y mae awdwr yr Appel yn dywedyd,
 ei "fod yn ddianrhydedd mawr i Dduw, feddwl
 "fod ei ras a'i drugaredd yn dyfod i ni mewn
 "un ffordd, ond oddiwrth ei ddaioni han-
 "fodol!" Ni a wyddom mai da yw Duw, ac
 nad oes neb da ond Duw. Eithr, attolwg, pa
 ddianrhydedd yw i Dduw achub pechadur yn
 ffordd

ffordd cyfiawnder a drefnwyd ganddo ei hun?
 Ni fyn *Sofinius* fod yn weddus i Dduw gael un
 iawn am drosedd dynol-ryw: dim, medd efe,
 ond cyfaddefiad! Dyweded dyn, *Pechais*; (heb
 son am Grist) ac fe ddywed Duw, *Maddeuais*!
 Dyna gystal difinyddiaeth ag a ddych'mygodd
 y farph erioed; cael maddeuant heb un Cyf-
 ryngwr! Os felly, cystal bod heb faddeuant;
 o blegid y mae dyn yn pechu, ni's gŵyr pa
 mor fynych, *Salm* xix. 12. ac er cael maddeu-
 ant heb iawn yr awr hon; pwy a ŵyr na fydd
 iddo bechu yn ysgeler, myned dan euogrwydd,
 a chael ei ddamnio yn ol ei haeddiant yr awr
 nefaf? Ond, Oh! ddyfnder golud doethineb a
 gwybodaeth Duw! *Rhuf.* xi. 33. Fe drefnodd yr
 Hollalluog ffordd i'r nef, nad rhaid i'r sawl a ddel
 iddi ofni, mwy na ddaw yn iach i ben ei daith.
 Ffordd y bywyd ydyw, ni fydd farw neb a
 deithio ar hyd-ddi, ânt o nerth i nerth, ym-
 ddengys pob un ger bron Duw yn Sion; rho-
 dïant ac ni flinant, rhedant ac ni ddiffygiant.
 Nid oes neb a'u tyn o law eu Ceidwad, efe a
 aeth i'r carchar er eu mwyn, fe'u gwna yn
 golofnau yn ei dŷ, nid ânt allan mwyach.
 Crist ei hun yw'r ffordd, a'n Harweinydd hyd
 angau, "Fe dalodd ef ein dyled mawr, am
 "dano caned nef a llawr." Y mae'r Tad
 cyfiawn yn cyfaddef taliad llawn: "Mi a gefais
 iawn, gollwng ef," *Job* xxxiii. 24. Crist yw
 diwedd y ddeddf er cyfiawnder i bob un sy'n
 credu. Efe ag un aberth a berffeithiodd yn
 dragywydd y rhai a sancteiddiwyd, *Heb.* x. 14.
 Bellach, y mae pawb yn foddlon; y Tad yn
 foddlon, y mae'r Mab yn foddlon. "Wele fi
 yn dyfod i wneuthur dy ewyllys di, O Dduw."
 Y mae holl briodoliaethau Duw yn gyttun,
 trugaredd

trugaredd a gwirionedd; cyfiawnder a heddwch, yn ymgyfflanu. Y gwaredigion a brynwyd â gwaed Crist yn llawen yn dychwelyd tu a Sion gyd â chân. Y mae iachawdwriaeth yn sicrach nâ'r mynyddoedd, &c. hwynt-hwy a ddarfyddant, ond iachawdwriaeth Duw a fydd byth, a'i gyfiawnder ni dderfydd, *Eſay* li. 6. Er hyn ei gyd, y mae awdwr yr *Appel*, a'r holl *Sofiniaid*, yn anfoddlon, am nad yw iachawdwriaeth ar werth, ac na chânt *fwy* am eu gwaith yn y winllan, nâ'r rhai y darfu iddynt weithio ond un awr! *Mat.* xx. 12. P'odd bynnag, rhodd Duw yw bywyd tragywyddol, nid o'r hwn fydd yn rhedeg, ond o Dduw yr hwn fydd yn trugarhau. Pe buasai'r *Sofiniaid* yn y cyngor, y mae'n debyg y buafent yn chwennych i'r iachawdwriaeth gael ei threfnu yn hollol wrthwyneb i'r modd y trefnodd Duw; canys Duw a'i trefnodd trwy *Gyfyngwr*, ond y maent hwy yn dymuno cael y matter i'w dwylaw eu hunain, gan feddwl yn rhyfygus y gallant foddio Duw a'u gweithredoedd eu hunain, er nad yw eu holl weithredoedd, ar y goreu, ond brattiau budron! Peidiwch, *Sofiniaid*, gwybyddwch mai'r Arglwydd fydd Dduw. Peidiwch, gedyrn galon, na ryfygwch, fel adeiladwyr Babel, y gellwch adeiladu twr a gyrhaeddo i'r nef. Byddwch foddlon i ddringo ar hyd ysgol Jacob: y mae honno yn barod eisoes, ac angylion Duw, ysprydion gwasanaethgar mewn awydd i ddwyn etifeddion gras, plant yr addewid, had y wraig rydd; gan eu cynnal yn eu dwylaw, o ffon i ffon, ne's dringo i'r ffon uchaf, a'u derbyn i mewn i wydd yr Immanuel mawr, ein Iachawdwr gogoneddus, uchlaw cyrhaedd iad pob gelyn, a gwledant ar ei gariad iad yn

yn dragywydd. Ond cyn y delom i'r hyfryd
 wlad honno, lle mae cariad a hedd yn teyrnafu,
 rhaid i ni wisgo arfogaeth Duw, ymbarottoi i
 ryfel; nid â chig a gwaed yn unig, eithr â
 drygau ysprydol: canys ein Harglwydd ni,
 Tywysog tangnesedd, a ddywedodd, "Ni
 "ddaethum i ddanfôn heddwch ar y ddaear,
 "ond cleddyf, ac i fwrw tân," *Mat. x. 34.*
 ymrafael, ymbleidio, &c. *Luc xii. 51. i Pedr xvii.*
 Gan hynny nid rhyfedd os rhaid i ni ymrafaelio
 â'n cyfeillion y *Safiniaid*. A phwy a wŷr tra
 fyddom yn ymddadleu ynghylch pyngciau cre-
 fyddol, (os medrwn eu trafod mewn yspryd
 crist'nogol) na ddaw'r gwirionedd yn fwy i'r
 goleu? Cawn weled fod "doethineb yn rhagori
 "ar ffolineb, a goleuni ar dywyllwch," *Preg.*
ii. 13. Gallwn ddisgwyl, trwy gymmorth Ys-
 pryd Crist, y deuwn ni i adnabod ein hunain;
 ac y cynhyddwn mewn gwybodaeth o Dduw,
 a'r Iesu, a'r hwn a anfonodd efe, *Ioan xvii. 3.*
Esay xxx. 26. Y mae awdwr yr Appêl yn
 cam-gymhwyso'r ysgrythurau'n afresymmol;
 megis *Esf. xxxiv. 6.* lle y mae Duw yn dat-
 guddio ei hun i Moses, "Duw trugarog a
 "grassawn, yn maddeu anwiredd," &c. &c. i
 brofi fod Duw yn maddeu pechod heb iawn!
 Y mae'r testun yn datguddio helaethrwydd tru-
 garedd Duw; ond nid yw yn profi, yn y mesur
 lleiaf, fod trugaredd Duw yn gwrthwynebu
 cyfiawnder, neu yn maddeu pechodau heb fodd-
 loni cyfiawnder, canys y mae Duw wedi trefnu
 ffordd i drugaredd gydsyned â chyfiawnder, sef
 trwy ddyrchafu'r ddeddf a'i gwneuthur yn an-
 rhydeddus, *Esay xlii. 21.* gan ei chyflawni'n
 berffaith ym mherson Crist, bob iod! megis y
 dywed efe, "Nid â un iod, nac un tippyn o'r
 C "gyfraith

"gyfaith heibio, hyd oni chwblhaer oll," *Mat.* v. 18. Crist a'n llwyrbrynodd oddiwrth fellach y ddeddf, *Gal.* iii. 13. Wele, gan hynny, trwy'r cymmod y mae trugaredd a maddauant yn llifo allan i bechaduriaid! Fe allai, y dywed y *Sosiniaid*, fod Crist yn cymmodi trwy ein moesoli! Nag e, y mae efe yn ein cymmodi trwy waed ei groes—Pan oeddem elynion fe fu Crist farw drosom! *Rhuf.* v. 10. *2 Cor.* v. 18, 19. Yn wyneb Crist y gwelwn ogoniant Duw; trwy Grift y clywn lais Duw, ac y byddwn fyw. *Calon ddrylliog*, medd *Sosinius*, yw'r aberth gymmeradwy! Attolwg, syr, pwy a'i rhydd! Ac a ydyw'ch galar, a'ch dagrau rhagrithiol chwi, yn fwy haeddiannol na griddfanau Crist? Esau a wylodd lawer, ond ni etifeddodd yr enedig-aeth-fraint, eithr beth bynnag a ofynnodd yr Iesu a roddwyd iddo! Ac nid ffrwyth ein gweddi ni, ond ffrwyth ei weddi ef, yw pob bendith a dderbyniwn. Yspryd Crist ynom sydd yn eiriol drosom, *Rhuf.* viii. 26. ac yn ein dysgu, pan weddiom, i lefain Abba Dad, *Gal.* iv. 6. Tawed pob cnawd ger ei fron, *Zec.* ii. 13. nac ymffrostied neb yn eu doniau, ac nac ymddirieded neb yn eu rhinweddau, moesau, &c. pob cnawd sydd wellt, *Esay* xl. 6. *Rhuf.* iii. 27.

Mewn perthynas i ddammeg y mab afradlon, ystyried y *Sosiniaid*, nad am drefn iachawdwriaeth y meddylir, ond dangos y mae barodrwydd y Tad nefol i faddeu beiau ei blant. Ac wrth glywed yr enw *Tad*, ni all credadyn lai na chofio'r *Mab*, yn yr hwn, a thrwy yr hwn, y'n gelwir yn blant i Dduw! Felly, y mae'r testun hwnnw yn erbyn *Sosiniaeth*, ac yn golygu'r Cyfryngwr a gwaed y llo pasgedig!

Ac

Ac hefyd galwad y Cenhedloedd i feddiannu'r un ffraint a had Abraham.—Canys er eu *colli* yn Adda, fe'u *cafwyd* yng Nghrist! Gobeithio yr wyf fod y darllenydd yn canfod yn eglur, mai tŷ ar dywod, yw athrawiaeth y *Sofniaid*, fel nad rhaid i mi, ychwanegu ysgrythurau na rhesymmiadau, i brofi eu gwendid a'u ffolineb. Ond y mae awdwr yr Appel, tu dalen 23, yn dymuno ar y sawl sy'n maentumio, "fod *rhaid*" i gyfiawnder Duw gael *iawn* dros gamwedd "dynolryw," i ddangos iddo ef, yn gymmaint a'n bod yn dywedyd, mai *Duw* oedd y *Mab* a *wnaeth* y cymmod, yn gyftal a'r *Tad* oedd yn *gofyn* y cymmod, pwy a *wnaeth iawn* i'r *Mab*? Ac os na threfnwyd *iawn* i'r *Mab*; pa achos i'r *Tad* ofyn *iawn*, yn hytrach na'r *Mab*? Cyn yr atebwyf y *cwestiwn* cyfrwys-gall hwn, rhaid i mi ofyn i'r gwrthddadleuwr un peth; ac atebed fi. Attolwg, a fedrwch chwi gredu, y dichon yr Hollalluog genhedlu dyn o forwyn, a'i uno ag ef ei hun, yn anwahanol, fel na fyddont ddau, ond un *Duw*, fel corph ac enaid yn un dyn, yn gyttunol â'r hyn a ddywedodd y *Mab* am dano ei hun, *Myfi a'r Tad un ydym*? Os credwch felly, dyna'r dirgelwch wedi ei ddehongli, mor bell ag y gellir disgwyl dehongli dirgelwch, ag fydd raid bod yn ddirgelwch byth! Yn awr angenrhaid yw cofio, a chydabod, na newidiwyd ac na newidir natur y *Duwdod*, na'r dyndod trwy'r cyffylltiad a soniwyd; eithr y mae'r *Duwdod* yn *Dduwdod*, a'r *Dyndod* yn *Ddyndod* byth. Etto y maent felly yn un, fel na's dichon y naill fod lle nad yw'r llall, ac ni ddichon y naill wneuthur dim heb y llall. Ac wrth olygu y dirgelwch mawr hwn, yng

David Davies
Gomer

oleuni'r Yspryd Glân ni allwn ni lai nâ chy-
 faddef, fod yr un Duw hwn yn dri Pherſon;
 nid yn WAHANOL, (er bod yn WAHAN-
 IAETHOL) ond megis corph, enaid, ac yspryd.
 "Fel y mae'r enaid rhesymmol, a'r cnawd, yn
 "un dyn, felly Duw a dyn sydd un Crist." A
 chan fod Crist y Mab, yn hanfod yn y Tad,
 fel y brigwydd (*mustetoe*) yn y pren; cymmwys
 y dywed Paul, "fod Duw yng Nghrist yn
 "cymmodi'r byd ag ef ei hun," 2 Cor. v. 19.
 Yr un modd y tyftia Crist ei hun, "Credwch
 "fy mod yn y Tad, a'r Tad ynof finnau,"
Ioan x. 38. a xiv. 11. Dyma ateb i'r *cwesti-
 on*, sef, pa ham nad oedd rhaid gwneuthur
 iawn i Dduwdod y Mab, o blegid un oedd
 Duwdod y Tad a'r Mab! felly "yr oedd Duw
 "yn foddlon er mwyn ei gyfiawnder ei hun,"
 a'r Dyn Crist yn foddlon i ewyllys y Tad. Ai
 dyn, gan hynny, oedd y Cyfryngwr? Ie, "dyn
 "a'r Duwdod ynddo yn trigo;" dyn ag oedd
 y gwynt a'r môr yn ufuddhau iddo: a'r meirw
 yn cyfodi wrth ei air. Dyma'r Duw y credodd
Abraham iddo, yr hwn a welodd ei ddydd ef,
 sef, ei ddyfodiad yn y cnawd. Dyma'r un y
 credodd Abel ynddo, sef, had y wraig a 'sigai ben
 y sarph. Immanuel, Duw mewn natur dyn;
 nid Duw bach, wedi ei genhedlu gan y Duw
 mawr, fel y dywed yr *Ariaid*, ond y *Jehofa*
 mawr ei hun, wedi gosod ei babell ymhlith
 dynion, sef, y natur ddynol, ei brydferth gyf-
 segr, ac yn addaw trigo yn Sion, ei eglwys,
 dros byth. Na ddyweded neb mwyach, ein
 bod yn addoli dau Dduw, neu dri Duw. Yr
 ydym ni yn addoli yr *unig* wir Dduw yn dri
 pherson, *Tad*, *Mab*, ac *Yspryd Glân*. Nid yw
 y *Sofinaid* yn credu fod yr Yspryd Glân yn
 Dduw,

Dduw, mwy nag y maent yn credu Duwdod Crist. Ond Duw yw efe; Yspryd ac anadl y Tad a'r Mab ydyw. Os nad ydym yn gallu amgyffred Duw, ni fyddwn ni ddim gwaeth yn ei olwg o blegid byrdra'n deall, tra byddom yn credu ynddo; ac yn ei garu fel ein Tad, ein Prynwr, ein Sancteiddydd, a'n Gwaredydd, o law angau a'r bedd. A phan lanniom trwy'r Iorrdonen, ni a gawn gyd-etifeddu â'n Brawd a aned yn etifedd pob peth! "moli'r Duwdod "yn y Dyn, a chofio ei angau loes," 1 Cor. v. 7. Col. i. 20. Dat. v. 9. Nid yw yn gyfleus i mi olrhain awdwr yr *Appel*, yn ei holl ymresymmiadau diles; gallaf ddywedyd yn ddiragfarn, mewn gair, fod fwn ei athrawiaeth yn *anghrifaid*; ac ar y goreu, fel tŷ a'i sail ar y tywod, gan ei fod yn gwadu'r *iawn* ag y mae Paul a Phedr a'r holl apostolion yn ei bregethu. Y mae efe yn haeru, fod meddwl am arfaeth Duw, etholedigaeth, &c. yn oeri cariad dynion at Dduw ac at eu cymmydogion.—Y mae yn wir fod cariad llawer yn oeri, i.e. ac y dirmygant ac y gwaradwyddant eraill i ddyrchafu eu hunain; er hynny, nid gwir yw mai credu a chofio am yr arfaeth dragywyddol yw'r achos; nag e, y mae cofio'r *arfaeth*, a gweled y cyflawniad yng Nghrist Iesu, ac Yspryd y gras, yn peri i'r holl saint lawenychu, dan ganu, a chyfaddef fod eu "coelbren wedi syrthio mewn "lle da; efe a drefnodd ein hetifeddiaeth i ni," teilwng yw'r Oen, &c. Y mae gwaed Crist yn ein glanhau oddiwrth bob pechod! "y rhai "a gredant farw o Grist drostynt, a roddant eu "beinioes dros y brodyr," 1 Ioan iii. 16. Rhuf. ix. 3. Ond mewn perthynas i'r rhai sydd yn proffesu cariad at Dduw a dyn, ac heb gredu

David Davies

Duwydod Crist, nac ymddiried yn haeddiant yr Iesu, a'r iawn a wnaeth efe, *Rhuf.* iii. 25. *1 Ioan* ii. 2. a iv. 10. nid eu cariad, ond casineb, a'u trugaredd yn greulondeb! fel cariad Judas at Grist, a chariad yr archoffeiriad at Paul; neu gariad gwyr Anathoth at Jeremia; neu gariad *Ismael* at *Gedalia*, *Jer.* xi. 21. a xli. 1, 2, &c. neu gariad *Saul* at *Dafydd*, *1 Sam.* xxvi. 21. neu gariad *Amnon* at *Tamar*, *2 Sam.* xiii. 15. neu gariad *Joab* at *Abner*, *2 Sam.* iii. 27. ac at *Amasa*, *2 Sam.* xx. 9, 10. neu gariad y deg llwyth at *Rehoboam*, *1 Bren.* xii. 21—24. neu gariad *Dalila* at *Samson*; neu cariad yr Israeliad at eu brawd a'u cymmwynafwr *Moses*, *Ecf.* ii. 11—15. neu gariad meibion Jacob at eu brawd *Joseph*, *Gen.* xxxvii. 27. neu gariad Cain at Abel! Bod Duw yn *dda*, ac yn *faddengar*, fel y dywedir yn *Salm* lxxxvi. 5. fydd wir, nid oes un credadyn yn ei ammetu; etto, gwybydded y *Sofniaid*, mai ger bron y *drugareddfa* y derbynir trugaredd, *Heb.* iv. 16. tu a'r *drugareddfa* yr oedd wyneb y *cerubiaid* yn y deml; ac onid oedd y *drugareddfa*, yr arch, a'r deml ei hun, yn gysgod o Grist? Ac atto ef y gorchymynir i hawb droi eu hwynebau, fel y byddont gadwedig, *Esfay* xlv. 21—23. *Phil.* ii. 10. Pa beth a dal i'r anghredadyn (sy'n gwrthod maddeuant trwy waed Crist) son am *drugaredd*, pan y mae Duw'r trugaredd yn tyftiolaethu, mai'r hwn a gredo fydd cadwedig? *1 Ioan* v. 10—12. Felly, pwy bynnag a ymofyngo i dderbyn maddeuant trwy waed Crist, a'i caiff, pe byddai gymmaint bechadur a Judas: ond yr hwn ni dderbynio, pe byddai mor gyfiawn a *Joh.* ni wel fywyd byth! *Ioan* iii. 36.

Sylwiadau ystyriol ar y Pyngciau blaenorok.

1. *Mewn Perthynas i Dduwdod Crist.* Fe debygid fod yr apostol yn golygu Crist yn llai na'r *Tad*, pan y mae'n dywedyd, "Efe a "dderbyniodd gan Dduw Dad, barch a go-
"goniant," 2 *Pedr* i. 17. Nid oes le i ammeu nad yw'r apostol yn ei olygu felly: pa beth er hynny? nid ei fod yn ddyn, sy'n brawf nad yw efe hefyd yn Dduw: canys y mae Duw Dad hollalluog yn ei arddel yn Fab, mewn ystyr dirgelaidd ac ammhriodol i un ynillai na Duw; ac am hynny, y mae priodoliaethau'r *Tad*, yn perthyn iddo! Y mae efe'n hollalluog, Ioan v. 17, 18. Dat. i. 18. Wele, ein Duw ni ydyw. Dyn yw efe! Y mae efe'n ddyn; ac yn fwy na dyn; "Wele mwy na Salomon "yma." A chan i Dduw gymmeryd natur dyn i undeb ag ef ei hunan, gwybyddwn y gallwn ar y sylfaen hon, alw Duw'n Briod. Fe fydd rhai yn eiddigeddu wrthym cyn bo hir, ac yn chwennych mwynhau'r fraint. Ond nid oes dim achos i neb ddigio, y mae yr un Duw, mor ewyllysgar i'n dyweddio ni eu gyd, ag yw'r un haul i'n goleuo ni eu gyd.

2. *Mewn perthynas i undod y Duwdod.* Y mae'r *Sofniaid* yn cyfrif athrawiaeth y *Drindod* yn athrawiaeth annuwiol—am nad ydynt yn ystyried neu yn cydnabod undod y *Drindod*; gobeithio nad oes neb, yn ein gwlad, mor ynfyd a meddwl fod tri Duw, neu ddau Dduw, ac un yn fwy na'r llall: nag ê, y mae'r Tri Pherfon yn un Duw, fel corph, enaid, ac yspryd, yn un dyn. Ni ddarfu i Dduw genhedlu y *Mab* o hono ei hun, eithr ynddo ei hun! Yr oedd y gair, y *Logos*, y meddwl, y bwriad, gyd â'r
Tad

Tad erioed. Felly yr wyf yn ymadrodd, "Yn
 "y dechreuad yr oedd y gair, a'r gair oedd gyd
 "â Duw, a Duw oedd y gair." Hwn oedd
 yn y dechreuad gyd â Duw, Ioan i. 1, 2. a
 xvii. 5. Canys, mewn ystyr *arfaethol*, ni a
 wyddom fod pob peth yn *brefennol* gyd â Duw;
 am hynny yr oedd y Dyn Iesu Crist, fel *wedi*
 ei eni o Fair, er dechreuad y byd; ac felly yr
 oedd ffydd o oes i oes yn ei olygu, "cyn bod
 "Abraham!" O blegid yr oedd Duw wedi
 datguddio ei arfaeth dragywyddol, trwy'r adde-
 wid rasol, "Had y wraig a 'liga ben y farph!"
 Oni chymmeradwya'r *Trinitariaid* yr addysg
 hon, mewn perthynas i *faboliaeth* Crist? Ac
 oni chred *Sofiniaid* y dystiolaeth hon am *Dduw-*
dod Crist, wedi gweled buddogoliaeth Crist ar
 bechod, ar satan, y byd, a'r bedd? Nid gwiw
appelio at *air* y *gwirionedd* mwyach.

3. *Mewn perthynas i'r cymmod.* Ymadrodd
 cymmeradwy gan Paul oedd y *cymmod*, Rhuf.
 v. 11. Ond y mae yn ymadrodd gwrthun gan
 awdwr yr *Appel*, ac yn chwydog i gylla *Sofin-*
iaid. Nid oedd son, medd efe, am *iawn* yn
 cael ei wneuthur i'r Bod anfeidrol, dros bechod
 dynolryw, ne's ar ol y diwygiad, neu "yn
 "rhediad y dadl rhwng y Diwygwyr a'r Pa-
 "pistiaid." Ac yna, yn y dyddiau hynny pan
 soniodd rhai awdwyr am *iawn*. Nid iawn a
 wnaethpwyd gan Dduw i'w gyfiawnder ei hun,
 trwy farwolaeth ei Fab, ond gwerth a dalwyd
 i ddiarfol, dan awdurdod yr hwn yr oeddem—a
 bod *Awstin* ei hun o'r farn honno;—(er bod
 Awstin yn dweud yn hytrach i'r *iawn* a dalwyd
 i gyfiawnder Duw i'n dwyn o "dywyllwch i
 "oleuni, o feddiant satan at Dduw,") ond
 gwaradwydded y neb a fynno athrawiaeth y
 cymmod

cymmod, fel dychymmygiad diweddar, hyni a wyddom ei bod mor hen a'r efengyl! Ac mor adnabyddus yn eglwys Crist, a maddeuant pechodau! Ac os na welodd yr awdwr y cyfrwys bethau, ar ei lygaid ef y mae'r bai. Y mae'r Arglwydd yn foddlon, ni a glywsom, er mwyn ei gyfiawnder, canys trwy ufudd-dod gweithredol a dioddefol yr *Immanuel* mawr y "dyr-chafwyd y ddeddf, ac y gwnaethpwyd yn "anrhydeddus." Ni fuasai'r ddeddf yn feistr ardderchog neu anrhydeddus, mewn un ystyr, pe gallasai dynion pechadurus gyflawni ei holl ofynion, a sefyll o'i blaen ym mrattiau budron eu cyfiawnder eu hunain! Diolch i Dduw am waed yr Oen! Y mae'r awdwr yn cellwair â'r gair *iawn*, gan ddywedyd, Os Duw a wnaeth *iawn*, iddo ei hun yr oedd efe yn rhoddi ac yn derbyn: wele! pa niweid fydd yn hynny? Oni all yr un dyn blannu'r pren a bwyta'r ffrwyth? Y Tad yw'r llafurwr, Crist yw'r winwydden, iachawdwriaeth yw'r ffrwyth.—Heddwch yw'r dwfr a drowyd yn *win*! Gwin a lonna galon Duw a dyn! Y mae Duw yn llawenychu dros ei bobl, fel priod-fab am briod-serch!—Y mae awdwr yr Appêl yn cyfrif athrawiaeth y cymmod yn anrallawn; ond pa le y gwelir grasslonrwydd Duw a'i gariad amlyccaf? Onid yn angau Crist? "Yn hyn yr adnabuom gariad "Duw, medd Ioan, "o blegid dodi o hono ef "ei einioes drosom ni!" i Ioan iii. 16. Wele, yr athrawiaeth a gyfrifir gan y *Sosmiaid* yn *anffafrol*, yw'r athrawiaeth mwyaf *ffafrol*, yn y byd, i ddedyddwch dynion!—Y mae'n hynod fod awdwr yr Appêl yn coffau ysgrythurau'n hannerog; yn enwedig ei fod yn gwydroi'r ystyr, yn fwriadol, i gadarnhau ei bwng; megis

megis yr ymadrodd, Heb. ix. 26. lle y dywedir i *Grist ddyfod i ddileu pechod trwy ei aberthu ei hun*, prawf eglur a diamheuol o athrawiaeth y cymmod. Er hynny, y mae'r awdwr yn eiponio'r ymadrodd fel pe na buasai'r apostol yn son am y cymmod trwy waed Crist! eitha iddo ef farw (fel Merthyr) yn achos gwirionedd a rhinwedd, i felio ei athrawiaeth, heb olygu prynodigaeth! "Ac mai yn yr ystyr hynny yr "oedd efe'n aberth o arogl peraid i Dduw," *Eph. v. 2.* Wele, gadewch i *Sofiniaid* gael *moesoldeb*, ac efe a fydd foddlon ddigon, heb ymofyn am *ddurwioldeb*. Rhag y cyfryw athrawiaeth anghristaidd, "gwared fi, Arglwydd "daionus!"—Pa ham y dywed y gwrthddadleuwr nad oedd Duw yn gofyn un aberth ond *calon ddrylliog?* ac yn enwi'r ysgrythur yn dyf, *sef*, Salm li. 17. tra mae'r Salm honno, ad. 19, yn dywedyd, "Aberthant fustych ar dy allor." Y mae'n wir, nad oedd ebyrth neb yn gymmeradwy heb y galon—Etto yr oedd yn rhaid wrth aberth waedlyd, yn gysgod o waed y *cymmod*, *sef*, Oen Duw, sy'n tynnu ymaith bechodau'r byd! yr hwn ni fyn *Sofiniaid* glywed son am dano.

Y mae awdwr yr *Appel* yn ymladd yn lew yn erbyn Duw! gan wrthddadleu, nad ettyb y drefn ysgrythurol o faddeu pechod un diben da, *sef*, fod i'r diniweid ddioddef cospedigaeth yr euog! Y mae rheswm cnawdol yn chwyrnu am hynny fel bwyfstil gwyllt wedi ei ddal mewn magl; ond ni wnaeth iddo beidio, o blegid fe syn Duw ei ffordd; *sef*, i'r "cyfiawn "ddioddef dros yr anghyfiawn, fel y dygid ni at "Dduw," i *Pedr iii. 18.* Fe ddywed yr awdwr (ac yr wyf fi'n ofni mai gwir yw) fod rhai difinyddion

difinyddion yn llefaru â thafod dau-ddyblyg;
 yn anrhydeddu Crist â thitlau goruchel, gan
 briodoli iddo ef holl briodoliaethau Duw, ar
 gyfrif ei undeb â'r Tad; ac ar yr un pryd heb
 gredu mwy o'i *Dduwdod*, mewn gwirionedd,
 nag y mae'r Ariaid neu'r *Sofniaid* cyhoeddus
 eu hunain yn gredu! Ha wyr! edryched pawb
 at eu ffydd. Pa fodd y dihangodd ar y *Sofniaid*
 i ddywedyd y cyfryw beth? Ai am ei fod yn
 anfoddlon i'r boneddigion hynny, o herwydd
 nad oeddent yn credu yn well? Nag é, eithr
 am eu bod yn son gymmaint am ffydd, ac am
 fraint y ffyddloniaid? O blegid er lleied eu cred
 am *Dduwdod* Crist, te allasai eu cyffes am
 dano fod yn foddion i ddwyn rhai i ystyried eu
 cyflwr, ac i weled fod arnynt hwythau eisiau'r
 Iachawdwr gogoneddus hwnnw: ac yna pa beth
 a allwn ni feddwl a fyddai'r canlyniad, ond i'r
 athraw golli ei ddefaid gwlanog, gwedi'r holl
 ofal am danynt: canys y difeinyddion a elwir
uniawn-gred a ddygant y gwlan, a'r clod, a'r
 defaid hefyd. Yn wir, y mae achos i ofni fod
 prophwydoliaeth *Paul*, 2 *Tim.* iii. 2. yn cael
 ei chyflawni mewn mesur helaeth yn ein dydd-
 iau ni, ac yn ein gwlad ni. Y mae satan yn
 ymrithio fel angel y goleuni, a'i weinidogion
 hefyd yn ymrithio fel gweinidogion cyfiawnder,
 2 *Cor.* xi. 15. Yn son am y Tad, a Christ, ond
 heb ei adnabod na'i garu; na charu ei iach-
 awdwriaeth, *Salm* xl. 16. heb weled ei wedd
 na chlywed ei lais un amser! Wele yr awdwr
 o'm blaen, y mae efe yn cynghori ei ddarllen-
 wyr fel athraw crist'nogol; gan ddywedyd, Os
 aroswn yng Nghrist, a rhodio megis y rhodiodd
 yntef, ni a gawn etifeddiaeth anllygredig, &c.
 Pa fodd y dichon dyn rodio yng Nghrist heb
 adnabod

adnabod Crist, na chredu yng Nghrist? A pha fodd yr ymadnewyddwn yn yspryd ein meddwl, heb yspryd Crist? Etto y mae'r awdwr yn addaw etifeddiaeth anlygredig, *Eph. iv. 3.* I *Pedr i. 4.* iddo ei hun ac eraill, yn ymddangosiad Iesu Crist. "Ninnau a ymddangoiwn "gyd ag ef mewn gogoniant!" Dyma hyder! yn hytrach, dyma dwyll! Wele, y mae'r byd yn llawn o au ffydd, a gau obaith. Pa faint gwell yw ffydd *Mahometaniaid* na ffydd *Sosiniaid*? Duw pell, Duw dieithr; Duw nid adwaenir yw efe i'r naill a'r llall, fel yr oedd i'r *Atheniaid* gynt, *Act. xvii. 23.* Ob bobl! Oh ddaciar, ddaciar! clyw lais yr Arglwydd, *Jer. xxii. 29.* Yr hwn sy'n gwrthod y Mab sy'n gwrthod y Tad, yr hwn y mae'r Mab ganddo, y mae bywyd ganddo, *Ioan xii. 44.* i *Ioan v. 12.* *Ioan vi. 40.* Barned y darllenydd, pa un ai gwarafun, neu orchymyn i ni addoli Crist y mae'r Bibl? Diau, mai gorchymyn y mae, ie, gorchymyn i holl angylion Duw ei addoli ef, *Heb. i. 6.* ac y mae pob creadur yn rhoddi iddo ef yr amrhydedd, a'r gallu, a'r gogoniant, yn oes oesoedd, Amen, *Dat. v. 13.* Eithr y mae awdwr yr Appêl yn dysgu i ddynion i ymwrthod â phob eglwys neu gynnulleidfa a roddant addoliad crefyddol i'r *Mab*, ond i'r *Tad* yn unig. Y mae'n ddigon, medd efe, i gyfiawnhau ymneillduad, oddiwrth y rhai sy'n addoli'r Iesu, o blegid eu bod yn addoli un ag y maent hwy, y *Sosiniaid*, yn ei ystyried yn ddyn fel eu hunain. Wele, y mae'r *Sosiniaid* yn dianrhydeddu'r Iesu, ac yn nacau ei addoli, o blegid ei fod yn ddyn: eithr y mae'r ffyddloniaid yn anrhydeddu'r dyn, ac yn ei addoli ef, o blegid ei fod yn *Dduw*. Fe wnai *Sosiniaid* yr

yr un modd, pe medrai efe ddeall priodol le,
 ac iawn ystyr, "yr edifeirwch fydd tu ag at
 "ein Harglwydd Iesu Grift," *Act. xx. 21.*
 Rhaid bod troedigaeth, mewn trefn i fwynhau
 iachawdwriaeth, *Mat. xviii. 3.* At bwy rhaid
 troi? onid at Dduw? Ymha le y gellir cael
 cyfarfod â Duw? ond yn y Dyn Crist Iesu?
 Dyna drigfod Duw, tŷ Dduw, pabell Dduw,
 teiml Dduw, *Ioan ii. 21. Dat. xxi. 3.* lle y cyf-
 rennir bendithion newydd bob dydd. Ac os
 cyfaddefwn ein pechodau gyd â bwriad i ym-
 adael â'n harferion drwg, y mae'r prophwyd yn
 dyst y derbyniwn faddeuant dros byth, sef pob
 un a gredo yn enw ei Fab ef Iesu Grift, *Act.*
xvi. 31. Ioan iii. 2, 3. Pa beth raid i ni gredu
 am Grift, fel y byddom gadwedig? Rhaid
 credu mai Mab Duw ydyw, ei fod yn y Tad,
 ac yn un â'r Tad, yn Immanuel, ac yn gan-
 lynol ei fod yn gymmwys i achub pechaduriaid;
 mai efe yw'r Crist, sef yr Enneiniog, wedi ei
 arfaethu a'i ddonio i'r swydd, yn medru tosturio
 fel dyn, *Heb. ii. 17.* ac yn gallu maddeu fel
 Duw, yn achub hyd yr eithaf bawb a ddel at
 Dduw trwyddo ef, *Heb. vii. 25.* yn cyd-ym-
 deimlo â'i bobl yn eu holl drallodau, gan
 gyfrif ei hun yn gyftuddiedig yn eu cystudd
 hwy, *Esay lxiii. 9.* Efe yw'n Tad a'n Prynwr,
Deut. xxxii. 6. et nad yw dynion sy'n rhodio
 wrth oleuni rheswm yn gweled ei ogoniant;
 nid oes Achubydd ond efe, na iachawdwriaeth
 mewn neb arall. "Yn yr Arglwydd y mae
 "cyfiawnder a nerth." Mae ganddo awdurdod,
 ar sail y pryniad, i faddeu pechodau ar y
 ddacar. Efe a'u dilea allan fel cwmwl, *Esay*
xliv. 22. Efe a'u teifi, fel Babilon, i waelod y
 mwr! *Dat. xviii. 21.* Wele! y mae'n bryd i
 edifarhau a dychwelyd at yr Arglwydd, gan
 lefain,

lesain, *Trugarba!* Er i ni wasanaethu arglwydd eraill, "o hyn allan ni wasanaethwn ni heb ond tydi." Dyma'r edifeirwch tu ag at Dduw, a'r ffydd tu ag at ein Harglwydd Iesu Grist. A gwybydded pawb, mai'r sawl a arddelont y dyn Iesu yn Dduw iddynt yn y byd hwn, gan ymddiried yn ei gyfiawnder perffaith ef, a arddelir yn bobl i Dduw yn y byd a ddaw: ac a gymmeradwyir ger bron Mab y dyn, pan ddatguddir ei ogoniant, *Mat. xxiv. 30. 1 Pedr iv. 13.*

Hanes ferr am Feddyliau Teidiau'r Eglwys, yn Amser Planniad yr Efengyl, yngbylch Person CRIST, ac anfeidrol Effaith ei Aberth.

Y Mae awdwr yr Appêl wedi cam enwi ei ysgrifen; yn lle ei alw'n *Appêl at Brosffeswyr diduedd Cristianogrwydd*, fe ddylasai ei gyfenwi'n Appêl at yr annysgedig a'r anwybodus mewn hanesion eglwyfig; canys ymhob tu dalen y mae efe yn haeru pethau ag a fuasai arno osir y datguddid eu hanwiredd, oni buasai ei fod yn gobeithio eu cuddio yn nhywyllwch ac anwybodaeth ei ddarllenwyr. Yn lle bod y teidiau yn ddiethr i athrawiaeth y cymmod, fel y mae'r awdwr yn haeru, y mae holl flaen-orion yr eglwys, fel ag un tafod, yn dyrchafu godidowgrwydd, ac anfeidrol werth, yr aberth a offrymmwyd unwaith dros bechodau'r byd. *Clemens Romanus* hefyd, yn ei lythyr at y *Rhufeiniaid*, (yr hwn a ysgrifenwyd yn fuan ar ol amser yr apostolion) yn son am Grist, a'i geilw wrth yr enw *Teyrn-wialen y Tad*, nid yn-unig i arwyddo ei fawrhydi, a'i awdurdod brenhinol, eithr rhinwedd ei ras, ac effaith ei waed i gymmodi dynion â Duw, a dadguddio ei gariad: felly

felly yr arferai brenhinoedd y dwyrain ddad-
 guddio eu hewyllys da i'w deiliaid, neu eu
 goreu-wyr, a ddeuent attynt i'w cyfarch, trwy
 estyn eu teyrn-wialen iddynt, megis y gwnaeth
Abasferus i *Esther*, *Esther* v. 2. Y mae yn yr
 un llythyr lawer o ymadroddion eraill, i brofi
 fod pob credadyn yn edrych ar waed y cym-
 mod, fel yr unig ffynnon a agorwyd i olchi
 ymaith bechodau preswylwyr y ddaear, a bod
 y dyn Crist Iesu fel prif-breswylfod y Duwdod
 ar y ddaear. Yr un modd y mae llythyrau
Ignatius lleiaf yn llawn o ymadroddion o'r
 un ystyr, ac i'r un diben, ac yn cynnwys yr
 un synwyr. Y mae *Athenagoras* hesyd yn ei
 amddiffyniad o'r grefydd Gristianogol, yn dy-
 wedyd yn eglur, fod Duw, yng Nghrist, yn
 datguddio ei hun yn yr ysgrythurau, dan y
 titlau gwahaniaethol a phriodol hynny, sef y
 Tad, y Mab, a'r Yspryd. Y mae efe'n son
 yn synych am ddyfodiad Duw yn y cnawd, am
 gyflawnder y Duwdod, yn y dyn Crist Iesu,
 a'r anheggorol angenrheidrwydd o offrymmu
 aberth rhagorach na gwaed teirw, &c. mewn
 trefn i wneuthur iawn i gyflawnder y Bod an-
 feidrol am droseddiad ei gyfraith sanctaidd ef.
 Y mae *Iustyn Martyr*, y mae *Tertullian*, ac
 amryw o amddiffynwyr y ffydd Gristianogol
 yn llafaru'r un iaith, ac yn arfer yr un ymad-
 roddion. Megis y mae *Plinus*, y ieuengaf, yn
 ei lythyr at yr ymmerodr *Trajan*, ynghylch ym-
 ddygiad y Cristianogion; y mae efe, meddaf,
 yn tyfio am wresogrwydd eu zel, a bywiog-
 rwydd eu ffydd; eu bod yn codi yn foreu, yn
 enwedig ar y sabbath, i weddio ac i ganu hym-
 nau o fawl i *Grist fel eu Duw*. Gan hynny,
 cyn y gallo awdwr yr Appel gael un ymadrodd
 yngwaith teidiau'r eglwys, yn tueddu at ei ath-

rawiaeth ef, rhaid iddo wŷrdroi'r synwyr, a'i gam-ddehongli, fel y mae efe yn gŷrdroi ac yn cam-ddehongli geiriau'r Bibl. Nid yw St. *Austin* ddim yn dywedyd mai i fatan y talwyd iawn am bechodau dynion, eithr mai'r iawn a dalwyd i gyfiawnder, a'u rhyddhaodd o feddiant fatan, fel y byddent bobl i Dduw. Ac yn lle edrych ar *Austin* fel awdwr yr athrawiaeth *Galfinistaidd*, fel y dywed ysgrifennwr yr *Appel*, fe ellir cyfrif yr athrawiaeth honno yn gyf-oed â'r grefydd Gristianogol. Y mae'n hyspys i'r rhai cyfarwydd yn hanes y brif-eglwys, lys-enwi rhai o'r prif Gristianogion, gan eu brodyr enllibus yn *Pauliniaid*, am eu bod yn parchu epistolau *Paul*, a'r athrawiaeth rasol a gynhwylir ynddynt. Darfu iddynt sefyll yn wrol yn erbyn ffrwd llygredigaeth eglwysydd *Groeg* a *Rhufain*, ag oeddynt wedi dirywio. A hwy a ffoisant o *Asia* i *Bulgaria*, rhag yr erlid a gyfododd ymmerodr *Constantinople* yn eu herbryn. Dywedir i'r *Pauliniaid* barhau (er y dichon eu bod yn gyfeiliornus mewn rhai pynciau) i broffesu'r ffydd a dderbyniasent trwy weinidogaeth canlynwyr cyntaf yr apostolion, a'i chadw yn burach na llawer ag oedd yn byw yr un amser. Felly ni fu Duw erioed heb bobl briodol iddo ei hun, na Christ heb dystion, yn yr amser mwyaf tywyll. Ac y mae'n debyg i ragluniaeth Duw eu cadw rhag llawer o gyfeiliornadau, fel y gallai, (yn yr amser a drefnodd efe, i berffeithio'r diwygiad oddiwrth Babyddiaeth,) ddwyn allan o'i drysorfa foddion, neu offerynnau cymmwys, i wasgaru'r tywyllwch, ac argyhoeddi llygredigaeth a gavgrefydd Anghrist: megis y gwelir yn hanes caledi y diwygwyr cyntaf, yr *Albigenses*, a thrigolion dyffrynoedd *Valois*, merthyrdod canlynwyr *Wickliff*, a disgyblion *Ioan Huss*.

Hanes ferra o ddechreuad Herefi Sosinus.

NI chlywyd son erioed am egwyddorion y *Sosiniaid* hyd yn ddiweddar. Ac os cyfododd, yn nechreu teyrnasiad efengyl Crist, rai gwrthwynebwyr, a feiddient gablu yr hwn a elwir gan y prophwydi *Tywyfog Heddwch*, ni lwyddodd eu cabledde yn hir yn erbyn y gwirionedd, eithr gorfu iddynt ymostwng dan gerydd rhyw filwr ffyddlon yn yr eglwys grist'nogaidd; ac i guddio eu hunain yn y tywyllwch, fel ymlusgiaid ffaidd yn cilio i dyllau'r ddaear, pan ddisgleirio llewyrch yr haul. *Sosinus*, yr hwn a ddychymmygodd y cyfeiliornadau gwenwynig, a waferir yn bresennol, ac a lyngcir, gan lawer o grefyddwyr deddfol a phariseaidd yn ein gwlad: y *Sosinus* hwn, meddaf, a anwyd yn *Itali*, a ddygwyd i fynu'n gyfreithiwr, ac a ymdeithiodd yn hir yn *Poland*; felly gellir gweled yn ei ysgrifennadau lawer o hudoliaeth fradychus *Itali*, o ddichell a chyfrwysdra cyfreithwyr, ac o foesau barbaraidd *Poland*. Yr oedd *Sosinus* ynghylch deugain mlwydd oed cyn dysgu ei rammadeg: felly nid rhyfedd ei fod yn camddehongli'r ysgrythurau, ac yn cam-gyfieithu'r ieithoedd gwreiddiol. Y mae son yn fynych gan ei ganlynwyr am *addfwynder*, disrifwch, a hir-ymaros, &c. Pa fodd bynnag, y mae'n hawdd i ni weled, er fod y *Sosiniaid* yn siarad llawer am *ryddid* i bawb mewn pethau crefyddol, mai *rhyddid* iddynt hwy eu hunain yn unig a feddylir; canys pan amlhasant, a'u plaid yn gryf, darfu iddynt erlid rhai o wahanol farn; ac y mae yn hydpys orfod i'r llywodraethwr eu gyrru allan o *Racovie* (lle'r agorasid y synagog *Sosinaidd* gyntaf, ynghylch y flwyddyn

1590) o herwydd iddynt gyfodi terfysg, ac amcarnu dinystrio pob lle o addoliad, lle'r ymgynnullai duwiolion, iach yn y ffydd, a'r rhai na chyttunent a'r athraw *Italaidd* hwnnw. Ac o *Poland* fe ymdaenodd eu cyfeiliornadau i rai gwledydd eraill yn *Europ*: ac ynghylch diwedd y can mlynedd diweddar fe ymddangosodd rhai o'u canlynwyr hudolaidd yn *Lloegr*; ond fe gyfododd Duw amryw o ysgrifenywyr enwog i wrthsefyll eu hathrawiaeth dwyllodrus, ac i ymddiffyn y gwirionedd: a'r athrawiaeth o gyfiawnhad, trwy ffydd, a gafodd y fuddugoliaeth. Fel y mae'n amlwg yn ysgrifennadau *Dr. Sherlock*, *Mr. Lesley*, *Dr. Bull*, ac esgob *Ty Ddewi*. Y mae rhai o ganlynwyr *Sofinus* yn ddiweddar wedi cloddio celain ddrewllyd eu cyfeiliornad allan o'i fedd, a'i drwg-sawr sy'n nuddo'r wtad; ond gobeithio y cyfodir etto offerynnau cymmwys i ddatguddio'r perygl, ac i achub eneidiau rhag y pla.

*Sylwadau ar Athrawiaeth yr Apostolion
mewn perthynas i Berson CRIST.*

Y Mae yn amlwg mai'r peth pennaf ynghyfrif Crist oedd adnabod Duw, *Job* xvii. 3. a'r peth mwyaf yngolwg ei ddisgyblion oedd adnabod Crist, fel Duw wedi ymddangos yn y cnawd, *Job* i. 45. a xiv. 8. Canys ni dlynodd yr Iesu un cwestiwn yn fynychach i'w ganlynwyr, na "Phwy y mae'r bobl yn dywedyd fy mod i?" *Mat.* xvi. 13. A phan atebai ei ddisgyblion, eu bod yn edrych arno (yn wrthwyneb i dybiau'r byd yn gyffredin) fel Crist Duw, *Luc* ix. 20. fel *Mab y Duw byw*, *Mat.* xvi. 13—17. ei ateb oedd, "Nid cig a gwaed a ddatguddiodd hyn i chi." Ni fuasai dim

dim yn rhyfedd clywed mai Mab Duw ydoedd
 efe yn yr ystyr y mae pob dyn yn Fab i Dduw,
 fel ei Greawdwr; eithr y rhyfeddod oedd ei
 fod yn Fab Duw, o'r un hanfod a'r Tad,
 a bod Duw ei hun wedi gosod ei babell ym
 mysg dynion; "Mawr yw dirgelwch duw-
 "ioldeb," medd Paul, "Duw a ymddangosodd
 "yn y cnawd," 1 *Tim.* iii. 16. Y canwriad a
 dyfhiolaethodd fod gair Crist yn abl iachau ei
 was, *Mat.* viii. 8. Ac ni a gawn brawf amlwg
 fod gan y prif Gristianogion yr un ffydd yng
 Nghrist, ief, mai eu *Harglwydd a'u Duw*
ydoedd, fel y dywed *Tomas*; ac yr oedd y mer-
 thyrion yn fasn marwolaeth, a phoenau angau,
 yn gweddio arno, 2 *Cor.* i. 10. *Heb.* ii. 14. Yn
 holl gyfyngderau ac enbydrwydd y bywyd hwn,
 eu hiaith yn wastad oedd, Crist yn bob peth,
Phil. iii. 8. a iv. 13. Ac yn awr angau, hwy
 a weddient ar Grift, fel eu Duw, *Mat.* viii. 25,
 a'u Gwaredydd. Felly *Stephan*, pan ei lla-
 buddiwyd, a alwodd ar yr Iesu, fel ei Dduw, i
 dderbyn ei yspryd, *Act.* vii. 59. Ond y mae'r
Sosiniaid yn haeru yn ddigywilydd, mai gwall-
 gofi, gan ei boen, yr oedd *Stephan*, pan alwodd
 ar yr Iesu i dderbyn ei yspryd; ac na wyddai
 pa beth yr oedd yn ei ddywedyd: eithr y mae
 yn fwy tebygol mai'r *Sosiniaid* fydd yn ymfydu,
 o blegid yr oedd wyneb *Stephan* fel wyneb
 angel; ac y mae'n sicr fod Iesu Grift yn ei
 nerthu, fel na lwfrhaodd dan boenau angau, ac
 nad ymosiodd dan ddyrnodiau'r llabyddwyr!
 canys fe'i portreiadur fel yn myned i gysgu yn
 gyffurus, yn hytrach nag yn trengu'n ofidus. Ni
 fuasai nemmawr o annogaeth i *ardderchog* tu y
merthyrion i ymiwrolï o flaen y tân a'r ffagod,
 pe buasai'r merthyr cyntaf yn gwallgofu yn
 llafaru fel ffol, heb wybod ar bwy yr oedd efe'n
 gwaeddi

gwaeddi wrth ymadael â'r byd. Da y dywedodd *Paul*, "Mi a wn i bwy y credais." Ystyriwn un peth yn ychwaneg i brofi Duwdod Crist, cyn y dibennwyf, Pa beth a ofynnid yn y brif-eglwys mewn trefn i dderbyn y sacrament o fedydd? Credu fod Iesu Grist yn Fab Duw, ac mai efe yw'r iawn dros ein pechodau, *Ael. viii. 37.* Pa orcheft fuasai credu fod Iesu yn fab *Dafydd*? ond credu ei fod yn Fab Duw, yn ogyfuwch â'r Tad! ac etto yn wir ddyn, dyma'r ffydd a ganmolir! Pa raid wrth *Phylip* i esponio'r ysgrythurau i ddeall yr *Eunuch*, i ddangos Crist iddo wedi ei groeshoelio fel dyn? a hynny nid er ein iachawdwriaeth, ond i gadarnhau ei athrawiaeth! Ond gresyn yw meddwl fod y *Sofiniaid* yn gwyrddroi'r ysgrythurau sanctaidd, yn ol eu meddyliau eu hunain; ac y mae'n amlwg eu bod yn glynu wrth eu gwaith, fel gwyr o brysur yn ymroddi i'r hyn a gymmerasant mewn llaw. Ond er cymmaint eu doniau at y gwaith, y mae'n ymddangos yn hynod eu bod yn haeru nad yw *Ioan* yn son am Grist, fel *Duw* yn trigo ymysg dynion! canys y mae'n eglur i bawb a ystyrio ei lythyr yn *ddisgrifol*, fod dechreu, a diwedd, a holl sylwedd ei epistol ef, wedi cael ei ysgrifennu i'r diben hynny yn unig, sef, i brofi Duwdod ein Iachawdwr bendigedig. "Yr hyn oedd o'r dechreuad, ac â deimlodd ein dwylaw am air y "bywyd, yr hwn oedd gyd â'r Tad," medd *Ioan*, yn nechreu ei epistol. Lle y gwelir yn eglur wrth gymharu hyn â dechreu ei efengyl, mai ei bwngc pennaf oedd profi fod Crist yn hanfod gyd â'r Tad, ac yn y Tad! ac felly fod Duw yn arfaethu, ac wedi addaw, dyfod i drigo gyd â dynion; a'r saint yn llawenyachu ynddo, cyn ei ymddangosiad yn y cnawd, a
phan

phan ddaeth Crist, mai Duw oedd efe, *Duw oedd y gair*. Ac yn niwedd ei epistol, wedi dywedyd ein "bod yn y cywir hwnnw," fef yn ei Fab ef Iesu Grift, y mae yn dangos i ni pwy a feddylir wrth y *cywir hwnnw*. "Hwn yw y gwir Dduw, a'r bywyd tragwyddol," i *Ioan v. 20*. A lle y dywed efe am bob "Ysryd a'r fydd yn cyffesu ddyfod Iesu Grift yn y cnawd, o Dduw y mae." Diau nid oedd yr apostol yn meddwl mai dyn yn unig oedd Crist, eithr mai Mab y Duw byw oedd efe, wedi cymmeryd arno agwedd *gwast*, er ei fod yn Arglwydd ar y cwbl. Re buasai yn chwennych profi mai dyn yn unig oedd Iesu Grift, ni fuasai yn dywedyd iddo ddyfod yn y cnawd, o blegid y mae hynny yn arwyddo ei fod yn fwy na *cnawd*, a'i fod yn hanfod mewn rhyw ystyr, cyn ei ymddangosiad ar y ddaear; *ac ni esgynnodd neb i'r nef*, medd y gair, fef i wybod cyngor Duw, a'i hyspyfu i ni, oddieithr yr hwn a ddisgynnodd o'r nef, fef Mab y dyn, yr hwn fydd yn y nef: ac os oedd efe yn y nef, rhaid ei fod gyd a'r Tad, *Ioan iii. 13*. Beth, gan hynny, os gwelwch Fab y dyn yn dyrchafu lle'r oedd efe o'r blaen, *Ioan vi. 62*. lle y gwelir yn amlwg fod Crist yn cael ei bortreidiadu gan yr apostol, fel yn un a'r Tad o bob tragwyddoldeb, *Ioan xvii. 5, 21. a x. 30*. Am hynny y mae'r ymadrodd, *dyfod yn y cnawd*, yn bur briodol iddo ef, yr hwn y gelwir ei enw Immanuel, fef Duw gyd â ni. Ond nid yw yn briodol i eneidiau dynol wedi eu creu cyn bod byd, ac a rag-drefnwyd gan eu gwneuthurwr i'w hanfon i gyrph, parod i'w derbyn, fel y breuddwydia awdwr yr Appel, a'i ddoethwyr a gymmerent arnynt fod yn philosophyddion. Nid oes dim yn dangos parodrwydd

Sosinus

Sofnus i wyrdroi'r ysgrythurau yn amlyceach na'r esponiad a rydd efe i'r testun sydd yn dywedyd i Grist *ddisgyn o'r nef*: *fel, iddo ef, ryw amser yn nechreu ei ymdaith ar y ddaear, er nad oedd ond dyn, gael ei ddyrchafu i'r nef, fel Paul mewn modd gwyrthiol, fel y datguddid iddo ddirgeledigaethau Daw. Dychymmyg heb fail yng air Duw ydyw, ac a fenthycwyd oddiwrth daith ddychymmygol Mahomet, i'r seithfed nesoddd, dan dywyfiad yr angel Gabriel!* Canys y mae ffydd y *Sofniaid* a'r eiddo'r *Mahometaniaid* yn bur debyg i'w gilydd. — Nid argyhoeddi y rhai a wadent Dduwdod Crist oedd amcan *Ioan* yn ei epistol, medd awdwr yr *Appel*, eithr diben yr apostol oedd gwrth-brofi gwag-dybiau'r *Gnostiaid*, y rhai a haerent nad oedd *corph*. Crist yn gorph sylweddol, o gnawd ac esgyrn, eithr mai drych-iolaeth oedd, neu ymddangosiad annheimpladwy, megis yr angylion a ymddangosodd i *Abraham*; ond y mae Crist yn nes perthyn i ni! Gwelwn, gan hynny, fod cyfeiliornadau, a dychymmygiadau twyllodrus, yn aml yn y byd; eithr y gwirionedd a saif byth. Preswylid geiriau Crist ynom, fel yr adnabyddom y gwirionedd, a'r gwirionedd a'n ceidw rhag pob gau lwybr. Efe a'n diogela ymhob perygl, efe a'n nertha yn erbyn pob gwrthwyneb, ac a'n tywys o'r diwedd, trwy bob glyn wylofain, "i mewn i lawenydd ein Harglwydd," lle nad oes ymran-nadau, na brad-cynfigen, na dim yspryd erlid mwy, ond hedd yn llenwi'r lle.

PENNILLION *ar ddechbreuad* SOSINIAETH,
yn LLOEGR.

- 1 **P**AN welwyd wisgo'r goron,
Gan Ffrenin tra-mor estron,
Estroniaid lawer ddaeth i'n plith,
I'n twyllo'n rhith athrawon.
- 2 Fel ffrwd tywalltwyd sorod,
Heresiau gan ddihyrod,
A thrwngc *Sofinus* gas i gyd,
A lyngcwyd hyd y gwaddod.
- 3 Diwygwyr gau, diddefnydd,
A haerent ar byd y gwledydd,
Y gwyddent amgen ffordd i'r nef,
Na'r arfaeth grei dragywydd.
- 4 Ac ambell un mewn gofid,
Wrth glywed son am ryddid,
A ymddadleuai'n llawn o frad,
Ne's blino'r wlad o'i blegid.
- 5 Gan ddweud fod nerth ddigonol
Gan ddyn i fyw yn dduwiol,
Ac nad oedd bywyd dynolryw,
Yn nwylaw'r Duw tragywyddol.
- 6 Gwallgofai llawer ffrostiwr,
Heb 'nabod dyn na'i gyflwr,
Gan ddweud, fod haeddiant dyn yn fwy
Nâ haeddiant clwy'r lachawdwr.
- 7 'R oedd plant y byd yn barod,
I goelio'r celwydd hynod,
Nad oedd un uffern byth yn bod,
Na chosp i dd'od am bechod.
- 8 Onid ê rhyw uffern fychan,
Fel poenau'r Pab a'i burdan,
Oedd y cwbl oedd yn bod,
Am holl bechodau'r aflan.

- 9 A'r pulpid yn rhagritbiol,
Wentir i'r doethwyr deddfol,
A'r argraphwalg oedd gan ei bwyll,
Yn taenpwr twyll cableddol.
- 10 Dan gyfrywddurwg athrawon,
Deddfolion blinion beilchion,
A ddigient Dduw ag arfau gan,
Fel Babel a'i bynsydion.
- 11 Esgynned Duw i'w orfedd,
Gwalgared bob anwiredd,
A throed galonnau dynol yw,
At unig Dduw'r gwirionedd.
- 12 Pob twyllfar fyr ddisfanna,
Fel dail eicazet jona,
A haul stengyl Duw ein Tad,
Trwy dir ein gwlad lewyrcha.
- 13 Y frwydr a ymmlu,
Fob geilyn a orchfygu,
A baner iachawdwriaeth Ios,
O for i for a ledir.